

Møte for lukkede dører, Stortinget 23. juni 1938

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 23. juni 1938 kl. 10.00

President: Magnus Nilssen.

Dagsorden:

1. Innstilling fra finans- og tollkomiteen om tollavgifter fra 1 juli 1938. (budgett-innst. S. nr. 185).
2. Tilråding frå finans- og tollnemnda um brigde i vilkåra for statsgaranti for lån til modernisering av Bergens mek. Verksteder, Rosenberg mek. Verksted og Fredrikstad mek. Verksteder, dessutan statsgaranti for lån til anlegg av turrdokk ved Langesund mek. Verksted. (innst. S. J.)
3. Innstilling fra den forsterkede finans- og tollkomite angående henstilling fra den finske regjering om overførsel til perioden 1 oktober 1938 - 15 april 1939 av 150 tonn ferskt nautkjøtt som i henhold til avtale med Finland hadde kunnet innføres med redusert toll innen 15 april 1938. (innst. S. K.)
4. Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen angående utenriksministerens utenriks- og handelspolitiske redegjørelser i Stortinget for lukkede dører av henholdsvis 27 januar og 24 mars 1938. (innst. S. H.)
5. Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om sak mot Finland om vederlag til K. Kjøpke. (innst. S. I.)
6. Referat.

Presidenten: Presidenten foreslår at dette møte holdes for lukkede dører.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Presidenten: Presidenten foreslår videre at regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer, samt ekspedisjonschefene Ohlandt og Nissen, og byråchef Aamodt gis adgang til møtet.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Referat:

- (3). Kgl. med. om henstilling fra den finske regjering om overførsel til perioden 1 oktober 1938 - 15 april 1939 av 150 tonn ferskt nautkjøtt som i henhold til avtale med

Finnland hadde kunnet innføres med redusert toll innen 15 april 1938.

Enst.: Sendes den forsterkede finans- og tollkomite.

Sak nr. 1.

Innstilling fra finans- og tollkomiteen om tollavgifter fra 1 juli 1938 (budgett-innst. S. nr. 185).

Saken i sin almindelighet blev undergitt debatt.

Hognestad (komiteens ordfører): Som en ser av innstillingen, er den enstemmig når en undtar de to poster under silke, hvor flertallet i komiteen følger departementet, mens et mindretall stemmer imot. Departementet har i år foreslått noen flere forhøielser enn der har vært i de siste årene. Komiteen har i det store og hele sluttet sig til departementet. For å få en etter komiteens mening riktigere gruppering, men vesentlig på grunn av de store vanskeligheter der er for den norske produksjon, har komiteen foretatt en del forhøielser fra departementets forslag. Jeg henviser til innstillingen, og skal ikke komme nærmere inn på de dokumenter og andre ting som har bevirket at komiteen er gått noget lenger enn departementet. Blir der debatt, eller optas motforslag under de enkelte poster, blir der anledning til å komme tilbake til de forskjellige spørsmål da. Det er bare under en enkelt post, - tavlepassere - komiteen har satt ned departementets forslag, fordi vi fant at posten blev for høi. Personlig tror jeg at selv kr. 1,20 er i høieste laget for disse tavlepassere, når en sammenligner med de andre ting som i tolltariffen kommer inn under "tre og trevarer". Når det gjelder forhøielse av tollgodtgjørelsen for bygging og reparasjon av skib, så må denne sees i sammenheng med neste sak som vi skal behandle. Beslutningen må imidlertid fattes i forbindelse med denne innstilling. Når det gjelder støtten til skibsbyggingsindustrien, er der jo en dissens i komiteen, men om tollforhøielsen slutter komiteen sig enstemmig til departementets forslag.

Som det fremgår av innstillingen, er der en dissens i komiteen når det gjelder de to poster angående silke, 1. nr. 726 og 1. nr. 729. Der har et mindretall i komiteen ikke kunnet slutte sig til departementets forslag om forhøielse. Denne forhøielse er jo ment å være en liten støtte for tekstilindustrien. Tekstilindustrien arbeider, som man kjenner til, for tiden under store vanskeligheter. Departementet har i årets proposisjon foreslått en del tollforhøielser for å hjelpe tekstilindustrien, og blandt disse forslag er de to poster under silke. Flere poster som berører tekstilindustrien er jo bundet ved handelsavtalen med England, men disse to er ikke bundet, og departementet har derfor funnet det riktig med en smule forhøielse her. Når en sammenligner denne toll med den toll våre naboland har for disse varers vedkommende, skulde det synes rimelig at det hadde blitt en enda større forhøielse. For 1. nr. 726 er tollen med tillegg 9 kroner pr. kg. her i landet, - i Sverige er den 30 kr. pr. kg. - og selv med den forhøielse som departementet har foreslått, kommer den

bare op i kr. 10,80. Den andre posten som departementet har foreslått forhøiet, og som vil komme op i 9 kroner med tillegg, står i 15 kroner i Sverige. Den posten som har det høieste tall her, kommer også i Danmark op i 13,20 kroner, og for meterverer er det hele 22 kr. pr. kg. Går vi til Finnland, er tollen 240 finske mark. Som man ser er departementets forslag til forhøielse beskjedent, når man sammenligner med tilsvarende tariffposter i våre naboland. Derfor forstår jeg ikke at ikke komiteen i dette spørsmål samlet kunde ha fulgt departementets forslag og gitt tekstilindustrien den beskjedne beskyttelse som ligger i denne forhøielse. Man må huske på at dette er lette varer. Derfor vil jeg så sterkt jeg kan anbefale Stortinget å slutte sig om departementets og flertallets forslag. Det mener jeg er det minste som tekstilindustrien for tiden har krav på.

Jeg skal ikke ta op nogen større debatt uten det blir reist motforlag. Jeg skal bare nevne at komiteen har fått oversendt en skrivelse fra Skibsbyggernes Landsforening, en skrivelse som omhandler tollgodtgjørelse for reparasjoner av skib efter brand. Det gjelder et tilfelle som inntraff ved Fredrikstad mek. Verksted. Brandskaden blev dekket av vedkommende assuranseselskap, men man søkte som vanlig om en tollgodtgjørelse i henhold til det man mente å ha krav på, den samme toll som for vanlige reparasjoner. Departementet fant ikke at det i henhold til § 13 har adgang til å gi nogen godtgjørelse for disse reparasjoner efter brand. Komiteen har ikke tatt op noget avvikende forslag fra departementet, men mener det nærmest er en sak som rettelig hører hjemme under departementet.

Sundby: Det er bare et par bemerkninger jeg gjerne vil komme med om saken i dens almindelighet, nærmest om forholdet mellem industriens og jordbrukets beskyttelse.

Vi hører jo under jordbruksdebattene uavlatelig om den fordyrelsespolitikk som her drives, og når man taler om fordyrelsespolitikk, er det bare jordbrukstiltakene man tenker på, høres det ut til. Når vi har for oss smørinnblandingsspørsmålet, tales det om at så og så mange millioner kroner fordyres margarinen med for forbrukerne. Jeg synes det er riktig i denne forbindelse å minne om hvilken fordyrelsespolitikk det her drives ved tollbeskyttelsen. Jeg er ikke uenig i den, det er ikke så å forstå, men jeg tror man er tilbøielig til å glemme det samfundsmessige forhold i de betraktninger man gjør på disse områder.

Vi har en produksjonsstatistikk av 1936. Jeg har ikke nettop kunnet finne ut hvor stor bruttoverdien er av hjemmeindustriens produksjon, den som er tollbeskyttet, men i almindelighet regner man vel at det er ca. halvparten av produksjonsverdien som er hjemmeindustri. Den samlede produksjonsverdi i 1936 er efter statistikken 1 764 millioner kroner. Nu er den vel øket adskillig siden 1936 i og med prisstigningen. Regner vi at hjemmeindustriens produksjonsverdi da er ca. 900 millioner kroner, er det vel ikke for høit tatt til. Så har jeg spurt de sakkyndige hvor meget tollbeskyttelsen omtrentlig utgjør av produksjonsverdien, og jeg har fått det svar at man iallfall

minst regner 27 %, i mange tilfelle 100 %, eller over 100 %. Men tar vi forsiktig til og regner 25 %, så kommer vi til at det her skjer en samfundsmessig fordyrelse på ca. 225 millioner kroner pr. år. Det er noget ganske annet til fordyrelsespolitikk enn det drives på jordbrukets område, hvor det er forholdsvis få millioner det er snakk om. Jeg vil derfor også bidra mitt til å vende tankegangen på dette punkt bort fra den betraktningssmåte at det er bare på jordbrukets område at der drives fordyrelsespolitikk. Det er en beskyttelsespolitikk overfor en ubillig og urimelig og uholdbar konkurranse, til dels fra farvet arbeidskraft, det her gjelder, og til dels også overfor den meningsløse dumping som stadig finner sted på de forskjellige områder, også på industriens område. Derfor er jeg ikke uenig i at det nu igjen foreslåes betydelige tollforhøielser på de forskjellige industriområder. Det er sikkert nødvendig. Og det har alltid vært vår linje å beskytte vårt hjemlige arbeidsliv og vår hjemlige produksjon. Men denne stadige hakking på at det er jordbrukets beskyttelse som fører til fordyrelse for konsumentene, og at det er så meningsløst meget man her støtter opunder med, må jeg få lov til å protestere mot på det bestemteste. Det er det motsatte som er tilfellet. Det er til den annen side vi driver en voldsom fordyrelsespolitikk, en fordyrelsespolitikk som er mange, mange ganger så sterk som den som føres over på jordbruket.

Vi har for oss beskyttelse av glassindustrien her idag, og jeg vil ikke uttale mig mot de forslag som er fremmet om forhøielse. Men jeg har spurt vedkommende som står for denne industri hvor stor produksjonen pr. mann er av f.eks. vindusglass, og hvor meget beskyttelsen er, og på grunnlag av opplysninger jeg fikk fra beste kilde, dreier beskyttelsen, den fordyrelse som vi har ut over hvad vi kunne innføre glass for, sig om 6 800 kroner pr. mann. Det er sikkert ikke noget enestående for glassindustrien. Vi finner det samme uavlatelig i de forskjellige industrier. Det er en fordyrelse av våre varer, de varer som jordbrukerne kjøper og som andre kjøper, som utregnet pr. mann løper op i mangfoldige tusen kroner pr. år, ofte meget mere enn dette. Vi har adskillige beregninger som viser det. Og det er vel det som skulde være det avgjørende, hvad beskyttelsen er pr. mann, pr. arbeider. Det har iallfall mest å si, selv om også kapitalen trenger nogen beskyttelse. På jordbruksområdet er den beskyttelse vi har nogen få hundre kroner pr. mann, og all den stund jordbrukernes inntekt, både selveierens og arbeidernes, ikke er over 15 - 16 - 1700 kroner pr. år, kan det iallfall vanskelig ved beskyttelsen bli en fordyrelse på mangfoldige tusen som i disse tilfelle.

Når det nu her foreslåes en rekke tollforhøielser på industriens område, vil jeg også peke på det vi har hørt om, det som nylig er gjort på jordbrukets område: Det er nedsettelse av tollene. Utenriksministeren nevnte, at i handelsavtalene hadde man av hensyn til Italia nedsatt tollene på ferskener og aprikoser, på tørrede frukter, og det kommer til å gjelde alle land som har innførsel til Norge, og som dermed går i direkte konkurranse med tørrede og nedlagte frukter som vår konservesindustri, og dermed våre fruktavlere,

våre bær dyrkere, har sin årsinntekt av. Og det kan pekes på at man har nedsatt tollen på pærer og druer. Vi avler ikke pærer i den årstid det her gjelder, og vi avler i det hele tatt ikke druer, men det fører til at fruktdyrkerne og bær dyrkerne alt i alt får mindre fortjeneste enn de ellers vilde ha fått. Vi har også hatt et tilfelle av tollnedsettelse på kjøtt, og det er uttalt en sterk sympati for tollnedsettelse på frukt i det hele tatt, spesielt for Nord-Norge. Det er denne skjevhet, dette misforhold i tankegangen på disse områder, som jeg har villet peke på med disse almindelige betraktninger. Jeg vil gjenta, at jeg er ikke imot at industrien og industriarbeiderne får sin beskyttelse, men jeg vil påny understreke, som vi har gjort det fra vårt hold så mange ganger, at det her er tilstede en stor skjevhet. Og denne tale om prisfordyrelsespolitikk når det gjelder jordbruket, og kun jordbruket, er meningsløs. Det er også meningsløst å tale om at jordbruket støttes med så og så meget. Det er jordbruksbefolkningen som støtter den øvrige befolkning ved å produsere for så lav arbeidslønn, på grunn av relativt billige matvarer, ved at disse har mindre beskyttelse alt i alt enn de industriprodukter det her er tale om.

Hr. Valen tok her over presidentplassen.

Lykke (komiteens formann): Jeg må først få lov til å gjøre oppmerksom på at i konklusjonen er det falt ut en linje, som jeg har gitt presidenten. Der skal til slutt stå "Torv og torvstrø 100 kg. kr. 0,65."

Jeg kan ikke egentlig innse at den innstilling som foreligger idag, betyr noget så veldig tillegg for industrien, slik som hr. Sundby var inne på. Det er godt mulig at det for enkelte industrier er en beskyttelse som er høiere enn antallet av ansatte arbeidere skulde tilsi. Jeg forstod hr. Sundby så at han særlig tenkte på glassindustrien. Jeg vil da gjøre oppmerksom på at glassindustriens krav til departementet om tollforhøielse gikk langt, langt videre enn departementet og komiteen har funnet å kunne gå. Det har fra dem som står denne industri nær, og ikke minst kanskje fra de arbeiderkretser som står industrien nær, vært sterkt fremhevet at tollbeskyttelsen måtte økes betraktelig ut over hvad den er idag. Jeg er tilbøielig til å være enig med hr. Sundby i at beskyttelsen allerede idag er temmelig høi.

Et annet spørsmål som ligger nær til dette, gjelder Egersunds Fayansefabrik. Der har vi den omstendighet at Egersunds Fayansefabrik betyr så overmåte meget for Egersund by, og at den har vært drevet meget godt gjennom lange, lange tider, derom er det ingen tvil. Men der har vi dessverre den ting at de varer som produseres der, keramikk og det almindelige stentøi, har møtt en konkurranse som har vært overmåte skarp. Det snakkes om dumping, men på det område tror jeg nesten man kan si at det har vært dumpingtendenser som har preget importen i den senere tid. Fabrikken har nu i mange år bedt om et tillegg, og selv om det tillegg som vi nu foreslår Stortinget å gi den, ikke på langt nær er så stort som fabrikken selv har bedt om, så er det ialfall nogen imøtekommelse. Hvorvidt det vil være tilstrekkelig til å sette

fabrikken i stand til nu å bli kvitt en del av sitt store lager, tør jeg intet ha uttalt om. Men i den forbindelse vil jeg gjerne få si et par ord om det spørsmål som stadig er oppe nu, med hensyn til konkurransen fra utlandet overfor norsk industri. Det gjelder denne industri, og det gjelder kanskje i høiere grad tekstilindustrien.

Det er en overmåte vanskelig oppgave Regjeringen har, når den skal avveie hensynene til begge sider: hensynet til vår eksport og skibsfart og hensynet til vår hjemmeindustri. Det er et såvidt vanskelig spørsmål å avgjøre at jeg vil sannelig se på den mann som kan stå frem og si at han er perfekt på det område og kan dømme aldeles riktig. Der har jeg forstått det slik at den nuværende utenriksminister har den opfatning at toll ikke fører frem, men at importregulering er så meget bedre. Deri er jeg ganske uenig med ham. Jeg tror at importreguleringen, og i den forbindelse også kontingenteringen, virker ganske anderledes irriterende i handelen statene imellem enn tollbeskyttelse gjør. Selvsagt protesterer de mot en tollforhøielse, når den rammer varer hvorav vedkommende land selger en del til Norge, men ved importreguleringen kommer det departement som skal håndheve den og gi lisenser for importen, i en forferdelig vanskelig stilling under presset fra de forskjellige stater som tidligere har solgt til Norge, og kanskje vil også nye land, hvis samhandel med Norge vi selv har den største interesse av, melde sig og vil delta i importen. Jeg tror derfor at man ikke skal være så sikker som den ærede utenriksminister synes å være. Vi kan forresten komme tilbake til det når vi behandler hans redegjørelse i Stortinget, men også her under behandlingen av tolltariffen mener jeg å burde si at den ærede utenriksminister bør ikke være så aldeles sikker på at hans opfatning av importreguleringens fordel fremfor tollforhøielser er riktig.

Komiteens ordfører hr. Hognestad var inne på den eneste dissens av betydning i innstillingen. Den gjelder tollene på kunstsilkevarer. Der må jeg opplyse at Utenriksdepartementet hadde sendt en skrivelse til Finansdepartementet, som vi fikk oversendt med en påtegning. I skrivelsen fremholdes sterkt de vanskeligheter som kunde opstå ved de tollforhøielser som Finansdepartementet hadde kunngjort overfor Utenriksdepartementet at det aktet å foreslå. Jeg fikk av den skrivelsen det inntrykk at både var det risikabelt med fajansen, og særlig når det gjelder kunstsilke. Jeg tror det er riktig at man her for lukkede dører sier dette, ikke fordi jeg mener at hensynet til samhandelen i alle tilfelle skal gå foran hensynet til vår hjemmeindustri - det være langt fra, og det tror jeg også vi har bevist i vår innstilling at det ikke er vår opfatning - men i dette tilfelle har Utenriksdepartementet pekt på det forhold at vi har de årlige avtaler med Frankrike. Stortinget vet i hvilken stilling Frankrike idag står, med en stadig angrepen valuta og vanskelige arbeidsforhold hjemme, så de er i sin handelspolitikk overfor andre land overmåte vanskelige å ha med å gjøre. De har sett på at salget til Norge av de varer som omfattes av den tollsatsen, kunstsilke, stadig er gått ned, og de har gjort innsigelse mot dette. Nu, det behøver

ikke være akkurat det forholdet med tollen som legger hindringer i veien, det kan vel være - og er vel sannsynlig - at Frankrike ikke har kunnet konkurrere med andre land i salget på Norge. Men så har vi hensynet til vår silkecellulose, den som vi selger så meget av både til Italia og andre land, og som gjør at man må være varsom med direkte å gå imot de land som er kjøpere av den, og det kommer vi etter min opfatning til å gjøre hvis vi nu går ennu høiere med tollen på denne kunstsilken. Jeg skulde gjerne unne tekstilfabrikkene en høiere toll, men i dette tilfelle må jeg fastholde min opfatning, at vi ikke bør gå så høit med denne forhøielse som foreslått.

For ikke å hefte tiden vil jeg få lov til å si at jeg har fått en beskjed vedrørende en tollsats som vi tidligere har behandlet, på den såkalte Tuneliasten, en syrefast sten som brukes i cellulosefabrikker og slikt. Der klager de over at den måte hvorpå tollen refunderes, er for tungvint. Tollvesenet forlanger at først skal varene fortolles, og så skal det søkes om å få godtgjort den for meget erlagte toll. Jeg antar at dette må skyldes en eller annen misforståelse, og at det er nok å peke på det her, så vil det forhold sannsynligvis bli rettet. Men vedkommende sier at den fordel man skulde opnå ved forandringen ifjor, den har han ikke fått nytte godt av fordi det nu er så mange vanskeligheter at kundene av den grunn vegrer sig ved å kjøpe.

Thorvik: Det er ikke min mening å delta i debatten om den almindelige tollpolitikk som skal føres. Det var kun en enkelt liten sak jeg vilde nevne i den almindelige debatt, og det var fyrstikkindustrien her i landet. Forholdet er at det nu drives dumpinginnførsel av utenlandske fyrstikker i en ikke ubetydelig grad, og dog er den norske fyrstikkindustri den mest moderniserte industri vi har i denne branche i Europa. Det skyldes direktør Frølich, som da fyrstikkfabrikken lå under Kreuger-konsernet, allikevel benyttet de midler han kunde få til modernisering av denne industri. Den norske fyrstikkindustri eies av Sverige, men det er norske arbeidere som arbeider der, og den betyr ikke så ganske lite for disse arbeidere, den importen som foregår. Importen skjer vesentlig fra Finnland. Når Finnland kan dumpe når det gjelder fyrstikker, så skyldes det vesentlig at i Finnland ligger det bedre til rette med hensyn til materiale til fyrstikker enn det gjør hos oss. For arbeidslivet betyr dette nokså meget. For hver time en arbeider arbeider på fyrstikkfabrikken, skaffes det tre arbeidstimer utenom fabrikken i forbindelse med den samme produksjon, nemlig til transport og til emballasje osv. 1,2 timer, og til skogsarbeide og til å få virket frem 1,8 timer. Så dette betyr adskillig mere enn man ved første øiekast kunde vente at det vilde gjøre. Importen var i 1937 115 000 kg., hvorav over 100 000 kg. er import fra Finnland til langt lavere priser enn de de norske fabrikker kan levere sine varer for.

Nu viser det sig at den toll vi har på fyrstikker her i landet, visstnok er noget av det laveste man har nogen steder i Europa. Andre land har en høiere toll. Vi har en toll på 15 øre pr. kg. - det vil si en effektiv toll på ca. 27 øre pr.

kg. - mens man i andre land har en betydelig høiere toll. Av hensyn til det norske arbeidsliv vil jeg derfor henstille til Finans- og tolldepartementet å undersøke, og om mulig til neste år forelegge for Stortinget, enten en forhøielse av tollene, eller hvis det ikke skulde passe, et forslag om importregulering for fyrstikker. Vi har både materiale nok, fabrikker nok og arbeidere nok til å lage dem selv, så vi skulde ikke behøve å importere dem fra andre land.

Hognestad: Det kan være meget i den opfatning som kom til uttrykk i hr. Sundbys innlegg, men tror hr. Sundby at vi vil bedre forholdene i jordbruket ved å undlate å gi den norske industri vern mot utenlandsk dumping og utenlandske eksportpremier? Som forholdene ligger an ute i verden, vil det bare skade det norske jordbruket, ved at vi får nye skarer av ledige, får nye folk som blir satt ut av produksjonen. Det vilde nedsette kjøpeevnen og skape vanskeligheter på alle områder. En utjevning kan ikke skapes ved en reduksjon av støtten til industrien og ved å legge den norske industri åpen for utenlandsk dumping. Men det kan hende at det ikke var den problemstilling hr. Sundby tok op. Han rettet kanskje en kritikk mot alle dem som kritiserer reguleringene i jordbruket.

Jeg tror at komiteens formann hr. Lykke overvurderer den skrivelse som finanskomiteen fikk fra Utenriksdepartementet. Finansdepartementet sier idet det oversender denne skrivelsen, at den ikke gir nogen anledning til nogen endret innstilling fra Finansdepartementets side, hverken med hensyn til tollsatsene for kunstsilke eller for andre varer. Og det har vi holdt oss til. Jeg er helt enig i Finansdepartementets syn. Jeg tror mindretallet overvurderer de vanskeligheter som denne forandring vil medføre. Med hensyn til den sak som hr. Thorvik nevnte, så har ikke finanskomiteen i nogen dokumenter fått nogetsomhelst som angår fyrstikker.

Statsråd Bergsvik: Dersom dei dissensar som er nemnde i tilrådinga, vert tekne upp, skal eg få lov til å koma tilbake til dei etterkvart, og eg skal ikkje koma inn på dei her no. Eg har ikkje noko å segja til dei aukingar som nemnda har kome med ut over det som departementet har gjort framlegg um. Når det gjeld desse ting, er eg som dei fleste veit, svært velviljug innstilt, og eg har ei kjenning av at heile Regjeringa er det i aller høgste grad. Det er eit skyn kor langt ein skal gå med desse tollsatsane, so det veld ikkje noka motsegn frå vår side.

Det som eg tok ordet for no, var denne oppmodinga frå hr. Thorvik. Det er til det å segja at for nokre dagar sidan var det representantar for fyrstikkarbeidarane i departementet. Me sa til dei at det vilde vera uråd for oss å taka upp ei so pass viktig sak på det seine tidspunktet som det var då, men dersom dei vilde fremja saka på vanleg måte til hausten, vilde ho sjølv sagt verta handsama med alt det ålvor og den velvilje som er mogeleg. Det er godt mogeleg at tilhøva ligg slik til som hr. Thorvik segjer, og eg veit og at tollene på fyrstikker i Noreg er nok lægre enn han er i Finnland, for å nemna det. Elles kann eg i dag ikkje segja noko anna enn at me sjølv sagt

skal taka saka upp like ålvorleg og grundig som dei andre sakene som måtta koma til hausten.

Med omsyn til dei spursmåla som representanten Sundby og formannen i nemnda, hr. Lykke, var inne på, so er det å segja at eg har ikkje noko å segja imot dei tiltak som er gjort for å hjelpa jordbruket fram. Det veit hr. Sundby sikkert like godt som alle andre her. Og det vil vera langt frå meg å stella fram dei tiltaka som nokon fordyringspolitikk. I mange høve reknar eg det som det er det beint motsette av fordyring. Men på den andre sida, di meir eg har havt med desse ting å gjera, både dei ymse tiltak for å stydja jordbruket og for å stydja industrien - det vere seg ved toll eller på annan måte - so er eg komen til det resultat at eg har mått heilt gjeva upp detta å samanlikna dei ymse næringar, for eg ser det slik at det er heilt uråd å gjera seg upp noka meining um korleis dette verkar i det røynde livet. I mange høve kann etter mitt skyn ein heller høg toll slett ikkje verka det minste grand fordyrande, og det kann på den andre sida godt tenkjast at ein toll som er låg, kann verka fordyrande. Det stend nett på korleis tollen verkar på den innanlandske produksjonen. For meg fortonar det heile seg slik, at på den eine sida er det sjølvsagt um å gjera å gå til slike tiltak som kann fremja produksjonen og gjera det lønsamt å arbeida i alle dei næringar som er naturlege i vårt land; men på den andre sida kann me ikkje sjå burt frå at me har samhandel med andre land og må taka omsyn til det og. Når ein skal taka stode til desse spursmåla, so får ein difor, slik som og formannen i nemnda sa, vega interessone mot einannan. Og eg er heilt samd med formannen i nemnda i at det er vanskeleg for ikkje å segja umogleg i kvart einskilt tilfelle å vita kva som er det rette og kva som er gale. For so vidt har eg inkje å merka mot det som formannen i nemnda sa: Det vert ei skynssak, som vel ikkje nokon av oss vanlege dødelege torer ha noka heilt sikker meining um i dei aller fleste høve, slik som desse ting grip inn i kvarandre, ikkje berre her heime, men og i vår samhandel med andre land.

Moseid: I tilslutning til hr. Sundbys uttalelser vil jeg få lov å minne om at flertallet i den store tolltariffkommisjon på grunnlag av beregninger som der var foretatt, kom til det resultat at den tollbeskyttelse som vi da hadde, medførte en fordyrelse av varene her i landet på ca. 300 millioner kroner. Da det helt overveiende her dreiet sig om industribeskyttelse, så var det der fordyrelsen lå. Det som var gjort dengang for å beskytte landbruket f.eks., var av helt underordnet betydning i finansiell henseende og i disse beregninger. Jeg nevner ikke dette avskrekkende tall for å gjøre gjeldende at det er feilaktig det vi har gjort, når vi har gått til å beskytte den industri som arbeider på vårt hjemmemarked. Det er tvertimot min mening at beregningen er gal, fordi der ikke er tatt hensyn til alle de faktorer som her må tas med. Personlig mener jeg at Norge idag vilde ha vært fattigere, hatt en lavere levestandard, hatt vanskeligere økonomiske og sociale forhold, hvis vi hadde fulgt den vei som flertallet i den store tolltariffkommisjon gikk inn for: Så vidt mulig tollfri innførsel av varer fra utlandet. Når jeg

nevner dette, så er det for å belyse hvor helt meningsløse de angrep er, som rettes mot de forholdsvis beskjedne tiltak som i denne tid er gjort for å skape noget leveligere arbeidsvilkår i vår hovednæring jordbruket. Når det er tale om den beregningsmessige fordyrelse av de nødvendighetsartikler som vårt folk må ha, så spiller den for jordbrukets vedkommende fremdeles en helt underordnet rolle. Men jeg for min del vil også her si at det kan neppe være nogen tvil om - og jeg tror enhver må være klar over det forhold - at Norge idag vilde ha vært fattigere, med en lavere levestandard, med større arbeidsløshet, med dårligere økonomiske og sociale vilkår for det hele folk, hvis ikke disse tiltak for å bedre jordbrukets lønnsomhet, hadde vært gjort.

Det er gledelig å se den utvikling som har foregått i den tid jeg har vært med her i Stortinget. Da jeg begynte her i Stortinget, var man nok stort sett enig om at det var riktig å beskytte den industri som fremstiller varer for vårt hjemmemarked, og man var også enig om at der måtte skapes slike produksjonsforhold at de arbeidere, som var knyttet til denne industri, kunde bys nogenlunde likeverdige vilkår med arbeidere i eksportindustrien, i handelen, i transportvesenet osv.; men der var meget skarp uenighet, meget skarpe motsetninger, når det gjaldt å finne frem til en vei som kunde løse den oppgave. Den herskende opfatning her i Stortinget dengang var at man skulde tilveiebringe disse likeverdige arbeidsvilkår i vår hjemmeindustri bl.a. ved å trykke ned prisene på det som kaltes industriens råstoffer, og trykke ned arbeidslønningene for den befolkning som var sysselsatt med å fremstille disse råstoffer. Det var nemlig hele jordbrukets produksjon som blev betraktet som råstoffer for industrien eller som matvarer for industriens befolkning. Man skulde altså skape denne industri levelige vilkår ved å forverre de økonomiske og sociale vilkår for hele den befolkning som var knyttet til fremstillingen av jordbruksvarer. Det var den herskende opfatning, og derfor møtte vi et hyl av forferdelse og raseri, da vi tok op arbeidet for det syn at også disse mennesker, som var knyttet til nødvendige produksjoner i vårt land, produksjoner som måtte oprettholdes hvis vårt land skulde bestå, skulde betraktes som mennesker som skulde ha rett til et rimelig utkomme av sitt arbeide. Det blev sagt, at hvis man innrømmet dette, vilde man ødelegge konkurransevilkårene for vår industri, og da får vi arbeidsledighet der.

Jeg sa det var gledelig å se den utvikling som har foregått i løpet av denne tid. Jeg tror en kan si at i ethvert fall teoretisk er den herskende opfatning i Stortinget nu at vi må legge vår økonomiske politikk an slik at det blir nogenlunde likeverdige økonomiske forhold for alle som arbeider i vårt land, uansett hvilken næring de er knyttet til. Det er et veldig fremskritt. Selvsagt er det enda langt frem til vi har nådd dette resultat, og det vil nok mange tider bli strid om de enkelte foranstaltninger for å nå frem til dette mål, men jeg tror jeg har rett til å si at den herskende opfatning idag dog er den at det er et mål som der bør strebes hen imot.

Jeg skal ikke komme inn på de enkelte spørsmål som har vært nevnt her, med undtagelse av det punkt som komiteens formann var inne på vedkommende kunstsilke. Det er naturligvis av de spørsmål hvor det er mange kryssende hensyn, og hvor det vel er meget vanskelig å si hvad der er rett i de enkelte tilfeller. På den ene side er det ønskelig å komme en vanskeligstillet industri til hjelp, på den annen side løper man en risiko for å skade andre næringer, og det blir da et skjønsspørsmål hvorvidt de fordeler som opnåes, kan antas å være større enn de skadevirkninger som man må regne med å påføre andre næringer. I det tilfelle hvor jeg har vært med på en dissens her, er jeg for min del kommet til det resultat at skadevirkningene sannsynligvis vil bli større, og kan bli meget større, enn de fordeler som opnåes.

Bøe: Christiania Glasmagasin har i ansøking av 27 oktober 1937 bedt om en liten tollforhøielse for visse glassvarer. Hvis vi ser på denne innstilling som foreligger idag, og sammenligner den med det andragende som Glassmagasinet har sendt, må jeg si at resultatet er magert. Jeg er bekjent med at dette andragende kom for sent inn ifjor høst, sådan at det ikke kunde bli behandlet i forbindelse med proposisjonen. Det var jo en feil fra Glassmagasinets side. Når departement og komite allikevel har vært så elskverdige at de har tatt med en liten forhøielse av et par satser, så vil jeg fra denne talerstol få lov til å si departementet og komiteen takk for det. Jeg forstår dem også slik at der til neste år skal bli optatt en teknisk tariffrevisjon, og jeg går da ut fra at resultatet må bli, at det andragende som er sendt, da må bli helt imøtekommet. Når Hadelands Glassverk har vært nødt til å komme med et andragende om litt tollforhøielse, tror jeg jeg kan forsvare det best ved å referere en skrivelse av 20 mai som er sendt til Finans- og Tolldepartementet. I denne skrivelse sier de blant annet:

"Som fremholdt i vår skrivelse av 27 oktober 1937 var importen stigende i faretruende grad og den har fortsatt å stige siden den gang. Som følge herav er vårt salg gått tilbake, og våre beholdninger øker utover alle rimelige grenser. Av 24 verksteder i hytten på Hadelands Glassverk måtte vi fra 21/3 d.a. innskrenke med 2 verksteder og fra 19/4 d.a. yderligere 2 verksteder. Imidlertid viser det sig dessverre at selv denne innskrenkning på 4 verksteder er for liten, så vi ser oss nødsaget til å gå til yderligere, betydelige innskrenkninger. Som det lett vil skjønnes er jo dette katastrofalt, ikke bare for bedriften, men likeså meget for arbeiderne og kommunen. Som bekjent er kommunens stilling økonomisk meget slett på grunn av den store arbeidsløshet forøvrig. Den overveiende del av skatteinntektene kommer fra skattyderne ved Glassverket. Blir nu disse skattydere også arbeidsløse, mister kommunen derved en vesentlig del av sine inntekter, på samme tid som ikke så få av arbeiderne sannsynligvis vil komme til å trenge kommunens hjelp. Vi må derfor så inntrengende som mulig henstille til det ærede departement å imøtekomme vårt andragende om

tollforhøielse på våre varer for om mulig å demme op mot den overhåndtagende import."

Jeg vil gi denne uttalelse min fulle og hele tilslutning, for den er helt sannferdig. Som det fremgikk av skrivelsen, er det denne veldige import og konkurransen med utlandet som gjør det så vanskelig. Det er især Tyskland, Sverige, Tsjekko-Slovakia og Belgia som er våre største konkurrenter, når det gjelder glassvarer og glassarbeider. Jeg skal bare gi noen tall om hvordan importen av slike glassvarer, som lages på Hadelands Glassverk, er steget. I 1933 var importen av disse varer 603.555 kg., i 1934 628.672 kg., i 1935 636.229 kg., i 1936 788.909 kg., i 1937 var importen kommet helt op i 1.048.827 kg. Som man altså ser, en kolossal vekst av denne import. - Så skal jeg nevne driftsresultatene ved Hadelands Glassverk. I 1933 var det i balanse, i 1934 hadde de en fortjeneste på kr. 41.181, i 1935 et tap på med et rundt tall kr. 21.000, i 1936 en fortjeneste på kr. 5.838, - og i 1937 var det et tap på kr. 3.769, mens det for de tre første måneder av 1938 har vært et tap - altså bare for de tre måneder - på hele 50.000 kroner. Lønningene pr. år er nesten oppe i 1 million kroner. Ved Hadelands Glassverk er der nu 400 arbeidere og funksjonærer, og som nevnt i skrivelsen er det dem som betaler det meste av skatten. Jevnaker kommune hadde efter den siste opgave vi har fått 350 arbeidsløse av et innbyggerantall på 4.250, og man skjønner at det er veldige utgifter og en hård påkjenning for kommunen. Nu vet jeg, at det er mange kommuner som kanskje har det like vanskelig som vår og kanskje vanskeligere også, og jeg synes ikke det er morsomt å stå her og be for min egen kommune, men forholdene er slik, at vi nesten er nødt til å gjøre det.

Jeg må si at når jeg hørte hr. Sundby tale her idag, så forekom det mig at hr. Sundby hadde glemt dette gilde uttrykket av Gunnar Knudsen som lød: Kjøp norske varer, støtt norsk industri! - Jeg har alltid hatt den opfatning og har den fremdeles, at vi på alle hold både i jordbruk og industri må gjøre alt mulig for å beskytte vårt eget arbeide og våre egne arbeidsfolk, og jeg tør forsikre også hr. Sundby, at forholdet er sikkert det, at hvis industri- og byarbeiderne tjener bra, så kan de også ha anledning til å kjøpe meget varer og også betale en rimelig pris for bøndernes varer. Jeg er helt enig i det som hr. Moseid uttalte, at landbruket hadde det meget vanskelig i en tid, men det er jo blitt betydelig bedre de siste år, og jeg ber både hr. Moseid og hr. Sundby om, at de ikke må se enøiet på disse spørsmål, men at vi må arbeide i fellesskap, til felles beste både for industrien og for landbruket. Mitt syn er det, at det hjelper ikke en bonde, om han har fulle lader av alle mulige slags varer, dersom det ikke er nogen som kan kjøpe og betale bøndernes varer. Det som såret mig mest var spesielt et uttrykk som hr. Sundby brukte, når det gjelder glassvarer. Jeg forstod hr. Sundby sådan, at han holder på at der fremdeles skal innføres en betraktelig mengde av utenlandsk glass til fortrenghet for norsk industri. Det kan hende jeg misforstod ham, men hans uttalelser falt slik. Han regnet ut at det kostet så og så meget pr. arbeider.

Jeg vil gjenta takken til komiteen, og jeg går ut fra at departementet og komiteen, når de får disse saker til neste år, vil se velvillig på denne betydelige industri som man kaller glassindustrien i Norge, og se om de kan hjelpe denne bedrift så den kan holde sig oppe i konkurransen med de utenlandske varer og den utenlandske import.

Presidenten: Det er enno skrive inn ei rekkje med talarar, og presidenten gjer framlegg um at tida for dei talarar som heretter skriv seg, vert avgrensa til 5 minuttar - og ser det framlegget som vedteke.

Borch: Jeg kan i alt vesentlig være enig i de betraktninger som min kollega i finans- og tollkomiteen, hr. Moseid, gav uttrykk for. Men grunnen til at jeg nu forlangte ordet var det innlegg som den foregående taler kom med i anledning av tollen for diverse glassvarer. Han berørte i sitt innlegg Hadelands Glassverk og den stilling Hadelands Glassverk har til Jevnaker kommune. Som han også uttalte, kan det kanskje ikke være noe særlig behagelig å stå og argumentere altfor sterkt til fordel for sin egen kommune, men jeg vil si at jeg allerede under sakens behandling i tollkomiteen hadde stor lyst til å foreslå endel høiere tollbeskyttelse for disse varer, og det er ganske riktig som det står her i vår innstilling, at det var på foranledning av finans- og tollkomiteen at denne sak blev tatt op og oversendt til departementet, forat departementet kunde se om det kunde foreslå en tollbeskyttelse her. Komiteen har fulgt departementets forslag, men jeg er fullt opmerksom på at i forhold til det uttalte ønske fra Christiania Glasmagasin, som jo er moderselskapet for Hadelands Glassverk, er forhøielsen nokså minimal. Men jeg tror at vi allikevel idag kan være takknemmelige for at departementet har sett på dette med forståelse, og jeg tør tro, når man får satt sig nærmere inn i disse forhold og får en nærmere tariffbehandling av det hele, at man da kanskje vil strekke sin velvilje lenger.

Jeg vil gjøre opmerksom på at Hadelands Glassverk er en av de eldste industrier vi har her i landet, det blev oprettet i 1765 og har hatt den største betydning ikke alene for den bygd det ligger i, men også for glassindustrien i det hele tatt her i landet. Det vilde være beklagelig om en så gammel industri, som har så store og vakre tradisjoner, nu skulde knekke sammen. Det opplyses i en skrivelse at det har måttet innskrenke sin virksomhet ganske betydelig i den senere tid, og at det siden pinse kun har i drift 13 verksteder mot før 24, og det arbeider nu med store lagere og arbeider overmåde tungt. Dertil kommer at den eldgamle industri, Randsfjord Tremasse- Og Papirfabrikk brendte ned for 7-8 år siden, og den er ikke blitt ført op igjen. De forhåpninger som kommunen hadde til at de nye eiere skulde føre den nedbrendte tremasse- og papirfabrikk op igjen, er ennu ikke opfylt. Vi har i denne kommune gående ledig 200-300 arbeidere, - de har vært arbeidsledige nu i 7-8 år, så situasjonen ser ganske mørk og trist ut. Det vilde være bedrøvelig, som jeg sa, om dette gamle Hadelands Glassverk nu måtte stoppe og falle sammen på

de innstallert maskineri og begynt med produksjon av trådglass, vesentlig for bygningsindustrien. Det er da dette trådglasset som ansøkingen gjelder. Bedriften begrunner sin ansøking med at i det siste år har råproduktene steget, arbeidslønningene likedan, og konkurransen fra utlandet er så sterk at det nu ikke lenger er formålstjenlig å fabrikere varene ved den moderniserte bedriften vår. Ved den subsidiepolitikk som utførselslandene fører, ligger det for øieblikket slik an at prisen på dette glasset, levert franko i norsk havn, tilsvarer ikke en gang produksjonsomkostningene hos oss, selv om man ikke regner med forrentning av den nedlagte kapital. Som en følge av denne konkurransen er prisen også gått sterkt ned i det siste. Prisen pr. kvadratmeter var i 1936 gjennomsnittlig kr. 7,02; nu i år er den kommet ned i kr. 5,94, altså en nedgang i prisen på ca. 15 pct. Hr. Sundby sa at vårt vindusglass blir fordyret så meget at det vilde kunne lønne de arbeidere som er beskjeftiget i glassindustrien, med kr. 6.800 pr. år. Men da tror jeg hr. Sundby ikke har regnet med hvad vi måtte betale for glasset her i landet, hvis vi ikke hadde vår egen glassindustri. Det er en faktor som ikke er fast å regne med, men det er iallfall helt sikkert at vi må regne med den, og det er ikke sikkert at vårt glass kunde leveres billigere til forbrukerne her i landet idag, hvis vi ikke hadde glassindustrien, enn det nu blir gjort med den beskyttelse vi har ved glasstollen.

I samme forbindelse vil jeg få lov til å referere et enstemmig vedtak av Skoger herreds formannskap i denne sak. Det sies der:

"Formannskapet finner Christiania Glasmagasins søknad om forhøielse av tollene på glassvarer meget berettiget, hvorfor søknaden gis den beste anbefaling. Man gjør i samme forbindelse opmerksom på at for Skoger sognekommune har den ansøkte tollforhøielse stor betydning, da Drammens Glassverk er sognets største bedrift. Det har således vist sig ved tidligere driftsstans ved bedriften at kommunen på en kort tid er kommet i økonomiske vanskeligheter, såvel på grunn av stor skattesvikt som betydelig økede forsorgsutgifter. Man tillater sig derfor inntrengende å henstille til Statsmyndighetene å imøtekomme Christiania Glasmagasins søknad om tollforhøielse."

Skoger er jo en utpreget bondekommune, og dens eneste vesentlige industri er glassverket. Personlig kjenner jeg godt til de forhold som var tilstede den gang bedriften lå nede, hvilken økonomisk vanskelighet der var for kommunen, og jeg kjenner også personlig til hvad det har hatt å si for kommunen de år den nu har gått godt. Dette spørsmål som det her gjelder, synes mig å være så oversiktlig at andragendet om forhøielse burde kunne vært imøtekommet allerede i år, men i hvert fall håper jeg at det blir tatt med til neste år, hvis den tekniske revisjon kommer, og hvis den ikke kommer, at det allikevel blir tatt med i tollproposisjonen til kommende år.

Sundby: Når jeg har reist en liten prinsippdebatt om forholdet mellom den støtte og beskyttelse industrien får og den jordbruket får, så vil det forstås at det ikke er for å drive agitasjon. Da hadde jeg ikke tatt det opp her i hemmelig møte. Det er for å bidra mitt til å vende tankegangen på dette område, eller kanskje også særlig for derigjennem å vende agitasjonen noget, den agitasjon som vi stadig ser i pressen, og som også drives fra talerstolene, med hensyn til prisfordyrelsespolitikken som man påstår er drevet til fordel for jordbruket, og at jordbruket får sådan svær støtte. Jeg håper at en sådan appell til rettferdighetsfølelsen efterhånden vil virke.

Jeg kan vanskelig forstå hvordan hr. Bøe og tildels hr. Hognestad kunde opfatte mine uttalelser slik at jeg var imot den økede beskyttelse som her foreslåes. Jeg gjentok det jo minst et par ganger, at jeg ikke var mot det. Og når hr. Bøe sa at det forekom ham at jeg hadde glemt uttrykket "Bruk norske varer", så vil jeg minne hr. Bøe om, at når det gjelder i denne forbindelse å beskytte norske varer og norsk produksjon, så er hr. Bøe og hans parti forholdsvis nyomvendte. Vi har stått på denne linje fra første stund av og står på den fremdeles. Jeg vil også minne om, når vi bruker dette slagordet "Bruk norske varer", at det er sørgelig hvor lite man ofte erindrer jordbruksvarer. Er det tøier det gjelder, så skal det være nok at de forholdsvis få som er beskjeftiget med produksjonen i industrien, blir beskyttet, men de mange ganger flere som produserer uller i tøyene, glemmer man når man snakker om å bruke norske varer. Og når det gjelder smøret, - de få pro cent som arbeider i margarinfabrikasjonen f.eks., er nok til at man bruker slagordet "Bruk norske varer". Men de hundretusen som produserer smøret, er man tilbøielig til å glemme. Man glemmer forholdet mellom norske og innførte varer i denne forbindelse. Dette sier jeg ikke som nogen anklage mot hr. Bøe og hans parti, men det være sagt i sin almindelighet. Det trenger å påtales uavladelig og uavladelig.

Mine uttalelser var heller ikke rettet som nogen anklage mot finansministeren, og jeg håper at han heller ikke oppfattet dem slik.

Det gledet mig å høre finansministerens uttalelser om at han var sympatisk stemt med hensyn til støtte til jordbruket. - Hvorfor jeg forlangte ordet igjen var kanskje særlig for å uttale en beklagelse over finansministerens uttalelse om at han har opgitt å gjøre sammenligning. Det vil jeg håpe finansministeren ikke opgir, som den sterke mann han er i Regjeringen. Det er ganske oplagt at statsmaktene og nu Regjeringen ikke minst, i langt, langt større grad enn nogensinde før er avgjørende for den økonomiske rettferdighet i landet, for arbeidsfortjenesten, hvad folk skal få igjen for sin strid og møie. Derfor må man aldrig glemme å gjøre sammenligning og ikke opgi det. Opdager man uforholdsmessige skjevheter, så får man håpe at statsmaktene nu, slik som det alltid har vært deres streben - iallfall burde ha vært deres streben - søker å øve rettferdighet til alle sider og gjøre den størst mulig. Det er ikke rettferdighet, når det gjelder

forholdet i vårt land mellom industri og jordbruk og forsåvidt også fiske.

Jeg vil i denne forbindelse gjerne ha uttalt igjen hvad jeg har nevnt før, at jeg håper at man ved Regjeringens hjelp og ved Stortingets hjelp kommer over til den linje man er kommet over til i Sverige, at man alltid taler om prisregulering på disse områder og ikke om støtte. Det vi gjør overfor jordbruket, og det vi gjør i det hele tatt, skal vi benevne prisregulering; for det er det statsmaktene foretar nu i vårt land som i alle andre land, pris- og arbeidsfortjenesteregulering. Det er ikke støtte til de forskjellige kanter som det sies. Det uttrykk gir grunnlag for at hele saken misforståes.

Jeg vil også si til hr. Bøe og hr. Grønland, at når jeg nevnte hvor meget beskyttelsen utgjør pr. arbeider i glassindustrien, så sa jeg også at det blev nevnt som et eksempel, - vi finner det samme igjen på alle områder - at det er mangfoldige tusen kroner beskyttelsen utgjør pr. arbeider i vedkommende industri. Og jeg uttalte mig ikke mot denne forøkede beskyttelse til glassindustrien som nu foreslåes. Det er forøvrig på vindusglassområdet, som jeg tok eksemplet fra, heller ikke foreslått nogen forhøielse.

Sig. Jacobsen: Jeg er opmerksom på at det kanskje er nokså vågtsomt for mig å ta ordet i en så viktig sak som denne, idet jeg ikke føler mig kompetent til å gå i detalj, blandt annet når det gjelder toll og utenrikshandel. Det som allikevel har gjort at jeg ikke kunde la være å ta ordet, er de forskjellige uttrykk som er brukt her, og da blandt annet det uttrykk "beskyttelse" - det er jo talt en hel del om beskyttelse av jordbruket, av industrien og av fiskeriene. Og så var det visst nevnt av hr. Moseid, tror jeg, at det var en gledelig utvikling som han hadde konstatert, at det var blitt bedre forhold blandt jordbrukerne i den senere tid i og med den tollbeskyttelsespolitikk som har vært ført; og han vilde anbefale at man fortsatte på den vei. Jeg vil da spørre i all gemytlighet, om man kan si med hånden på hjertet at det er blitt bedre i Norge blandt det arbeidende folk? og om en eventuell forbedring i virkeligheten skyldes den tollpolitikk som er ført? Jeg vil henstille i all venskapelighet - før vi reiser hjem fra Stortinget - at man legger sig det på hjerte, virkelig å svare på det spørsmål! Jeg har kunnet konstatere, men det er bare min opfatning, at den forbedring vi har fått her i Norge spesielt blandt det arbeidende folk - de andre skal vi komme tilbake til senere - det er den ting at vi i den senere tid har oppebåret en fantastisk stor gjeld. Vi har levet på kreditt. Det annet viktige moment som gjør sig gjeldende, og som selvfølgelig ethvert barn forstår, det er det at den tekniske utvikling har betinget at tilgangen på alle mulige varer er gått frem med flere hundre prosent. Jeg skal være nokså springende for i det hele å komme inn til punktene. Når teknikken har hatt et så kolossalt fremskritt som den har, så muligens - jeg sier muligens - kan det skyldes det kapitalistiske jaget vi har, at det dermed er en tvingende nødvendighet å få en masse varer - ikke for å tilgodese folket, men forat der skal tjenes penger. Dermed har vi fått

en overflod som verden aldrig har sett maken til, og samtidig har også det bevirket at den arbeidende befolkning, i alle folkeslag kan man si, har hatt bedre anledning til å få de varer. Altså med andre ord, levestandarden er gått op. Det er altså ikke på grunn av den tollpolitikk som har vært ført. Tvertom. For det første hemmer dette en høining i levestandarden, dernest mener jeg at den tollpolitikk som har vært drevet, og som drives, er den indirekte årsak til de stridigheter som verden idag opviser. Som jeg sa til å begynne med, var jeg ikke inne i gangen i tollpolitikken slik at jeg turde våge mig ut på detaljerte beviser, ennskjønt dem kan man jo finne i hundrevis! Hvis det var så lettvint å verne og beskytte vårt arbeidsliv at det var gjort med prisforhøielser og med tollbeskyttelse, så er det bare å referere til den glimrende plan som den ærede representant, hr. Colbjørnsen, har gitt. Der står det jo ganske greit, hvordan det skal gjøres; og han går så hårdt på at i løpet av tre år skal nasjonalinntekten gå op med 1 milliard 9 hundre millioner kroner. Men jeg tror ikke hr. Colbjørnsen dermed har sett helheten, når han ikke samtidig har kunnet se at det da blir 1 milliard 9 hundre millioner kroner dyrere å leve her i landet. Og spør vi så hvem som skal betale det, så blir svaret selvfølgelig at det legges direkte over på det arbeidende folk, det er det arbeidende folk som må betale det, fordi det skal legges på produksjonen. Om vi med den plan kunde komme derhen at en bonde fikk 1 krone for 1 liter melk, og 100 kroner for en sekk mel og 5-600 kroner for et kuslakt, så vilde nødvendigvis en arbeider måtte ha minst 35 kroner dagen for å kunne kjøpe den dyre maten, muligens det da kunde bli balanse i det slik at de hadde levelige vilkår. Men vi andre i det norske samfund, vi som ikke produserer, vi som lever av penger, som det heter, vi har lønn pr. måned, pr. dag, vi måtte nødvendigvis forlange så meget pr. måned, pr. dag, at vi kunde kjøpe den dyre maten og den dyre produksjonen som arbeiderne hadde skapt. Men da gikk naturligvis øieblikkelig de upersonlige eller de administrative utgifter op, og skattene blev i samme grad forhøiet i den grad at det blev et storstilet underskudd selv med de høie lønninger. Resultatet blev at man kunde resonnerer som så: hvad hjelper det at man tjener 10 000 kroner om året all den stund det koster 12 000 kroner å leve? Jeg synes ikke at hverken hr. Moseid eller andre skal se med nogen glede frem til en sådan utvikling. Vi vet allesammen at procentvis blir det større utgifter og en større byrde på den arbeidende befolkning, når det regnes ut i procenter, det blir nu engang mere i procenter av tusener enn av hundreder.

Det norske folk er en familie - det som den ene tjener, må den andre betale i form av forhøiede priser. Det er bare å narre sig selv å tro at man kan beskytte sitt landbruk ved høiere priser. Det er en dårlig forretningsmetode. Vi skal i det hele ikke drive forretning og prispolitikk med det norske folk, vi skal ikke lave en merkantilistisk forretning av det norske folk, hvor det gjelder å få høiest mulige priser med staten som den store oppmann. Skulde man tenke på å lede Norge forretningsmessig ansvarlig og med håp om å få velstand her i landet, måtte man selvfølgelig omvurdere alt som kalles for

økonomisk beregning, og da er det jo ganske klart at vi alle sammen gikk inn for å få de norske næringsveier til å gi en størst mulig avkastning, slik at ingen hadde mangel, at hver branche sørget for å skaffe det som innhørte under branchen. Det er den riktigste lønnsomhet. Men det må, som sagt, en annen vurdering til. Det er ikke det som det norske folk tjener på hverandre i penger, som er det primære, men det er hvad vi i fellesskap kan skaffe samfundet, som er det avgjørende. Jeg tror den mowinckelske politikk, den merkantile politikk, nu bør ta slutt. Det går an i et storstilet firma, en privat forretning, å drive den slags, der hvor en står innenfor disken og tjener penger, og kundene står på den annen side og betaler dyrt, men det går ikke an i en administrasjon som skal vareta hele folkets interesser.

Hvad jeg for min del er mest harm over, er at det bestandig under sådanne forhold er de som står på den annen side av disken som må svi for det. Vi ser at det arbeidende folk, som skaffer alt mulig, både til luksus og til hygge, bestandig taper under et slikt kapitalistisk jag. Jeg har snakket med mange arbeidere her i byen som fremstiller det mest glimrende både til nytte og luksus, men som allikevel er på fattigkassens rand, mens de som selger, de som driver forretning med varene, tjener penger på det, fordi vurderingen idag er gått dithen: Tjen mest mulig penger, uansett på hvilken måte. Når du bare kan tjene penger og bli en stor skattyder, er du en velsignelse for landet. Men den største velsignelse for landet er vel de som skaffer oss produktene. De som ikke produserer, har som sagt bare å forlange så meget for året eller for den dagen som den arbeidende befolkning må ta for sitt produkt for å leve. Vi kan ikke støtte, og vi kan ikke beskytte noget næringsliv med nogen slags tollforhøielse. Både tollforhøielser og renter er en skatt, et underslag på det norske folk både til lands og til vanns.

Moseid: Det principielle spørsmål som hr. Jacobsen var inne på om fordelene og ulempene ved tollbeskyttelsen i forhold til frihandelen, er jo et svært gammelt stridsspørsmål i vårt land og i andre land. Det kan naturligvis innrømmes, at hvis produksjonsforholdene over hele verden var basert på nogenlunde den samme levestandard, kunde man tenke sig muligheten av å få et brukbart produksjonssystem på grunnlag av frihandelen. Men jeg for min del tror at det er helt på det rene - jeg tror ikke det er mange som er i tvil om det - at slik som produksjonsforholdene er i verden, vil en tilbakevenden til frihandelen medføre et sammenbrudd i arbeidslivet og en arbeidsledighet som f.eks. de europeiske land ikke vil kunne tåle. Det sier sig selv, når der i verden finnes mektige industriland hvor arbeidernes levestandard ligger på en sjettedel eller enda mindre av det som ansees for å være nødvendig til livsophold i Europa, at man ikke på frihandelsbasis kan oprettholde industriproduksjonen her i Europa. Vi kan holde oss til vårt eget land. Hvis vi vilde tenke oss å gå tilbake til frihandelen for vår industri som er basert på hjemmemarkedet, måtte vi senke levestandarden for den befolkning som er knyttet til denne industri til under hvad den kan livberge sig på her. Det vil enhver forstå vilde

være en helt umulig situasjon. Hvis man tenkte sig muligheten av å velge den linje, måtte man simpelthen avvikle etter hverandre vår tekstilindustri, vår skotøiindustri, vår glassindustri, jeg kunde nevne dem i rekkefølge en hel del. Det var ikke mulig å sysselsette mennesker der, vi måtte la dem bli arbeidsledige. Slik kunde vi ta alle våre næringer som er beskyttet. De vilde bli utkonkurrert på mange punkter. Da tror jeg nok det må være nokså klart også for dem som tidligere har vært teoretiske frihandelsmenn at da vilde de næringer som blev igjen, få en så voldsom påkjønning gjennom offentlige byrder til underhold av dem som blev skjaltet ut av arbeidslivet, at det vilde bli vanskelig, for ikke å si umulig, også for de næringer å drive regningsssvarende. Jeg tenker her spesielt på skibsfarten og vår eksportindustri. Personlig er jeg overbevist om at hvis man forsøkte sig i den retning, er det så langt fra at det vilde bli til fordel for skibsfarten og eksportindustrien, at det tvertimot vilde tyngge også disse næringer ned med økonomiske byrder som de ikke var i stand til å bære. Opgaven for statsmaktene er å benytte alle tjenlige midler for å legge produksjonsvilkårene slik til rette at alt produktivt arbeide i vårt land som det har naturlige betingelser for, blir privatøkonomisk lønnsomt, og slik at der blir likestilling, likeverdige levevilkår for dem som arbeider i de forskjellige næringer, uansett næringens art. Og da er tollbeskyttelse et av disse midler, som har vist sig både nødvendig og hensiktsmessig for å legge til rette produksjonsvilkårene der hvor de ellers ikke kan utnyttes.

Det blev sagt av hr. Jacobsen at når det stod så bra til her i landet idag - det benektet han ikke, og det er jo også et faktum at relativt har Norge en meget høi levestandard, alt er relativt her i verden, også levestandarden, men i forhold til andre land står vi høit - så mente han at det skyldtes den omstendighet at vi lever på kreditt. Det er ikke riktig. I de siste år har vi tvertimot øket vår nasjonalformue ved at produksjonsverdien har oversteget forbruket, sådan at vi har nedbetalt noget på vår utenlandske gjeld. Jeg tenker da altså på hele nasjonen under ett. Også staten har jo nedbetalt noget, men hele landets produksjonsliv har frembragt mer enn vårt forbruk var, slik at vi har øket vår nasjonalformue noget.

Det er merkelig å høre hvorledes det bekrefter sig dette gamle ord om skjeven i din brors øie og bjelken i ditt eget. Det blev av hr. Bøe henstillet til oss i bondepartiet ikke å se enøiet på dette spørsmål. Som jeg nevnte, har bondepartiet gjennom alle år hevdet den opfatning at alle næringer, uansett deres art, fra statens side skal likestilles så langt som dertil er anledning. Det er et samfundssyn som ikke nogen har kunnet komme bort fra er det rettfærdige og riktige. Ikke på noget punkt har vårt parti krevet særfordeler for den næring vi spesielt har arbeidet for. Når vi spesielt har arbeidet for beskyttelse av denne næring, er det fordi den har vært så voldsomt mishandlet gjennom lange tider, og mishandlet med tilslutning fra hr. Bøes eget parti gjennom mange år. Det er derfor ingen grunn til å gjenta den agitasjon som vi hadde så meget av i 20-årene overfor vår samfundspolitik, som nu teoretisk har seiret også i de andre partier, den at det skal

ydes samfunnsrettferdighet overfor alle næringer. Det enøiede syn som har vært tilstede her i salen gjennom mange, mange år, har vært representert av hr. Bøes parti i utpreget grad. Jeg minner om at hver enkelt tollsats som vi tok opp forslag om og kjempet for med tilslutning fra en del av høire og en del av venstre - ofte blev det vedtatt - de tollsatser stod arbeiderpartiet samlet imot i tiden opp igjennem 20-årene, da de etterhvert blev gjennomført. Nu, da vi er kommet over det punkt, viser det seg at vi kan samarbeide på grunnlag av bondepartiets syn, slik som vi hevdet det i 20-årene, og dermed har hr. Bøe og hans parti erkjent at det ikke var vi som var enøiet i vårt syn på disse spørsmål, men det var de. Og vi er svært takknemlige og erkjennelige overfor dem fordi de både prinsipielt og i praktisk politikk i hvert fall på mange vis har tatt konsekvensene av dette endrede syn. Men da bør man også slutte med disse forskjellige forsøk på å gjenopta agitasjonen fra 20-årene, den hører ikke hjemme her lenger. Såvidt jeg kan skjønne, er vi prinsipielt enige om at det fra samfundets side skal gjøres hvad det gjøres kan, for å stille alle næringer såvidt mulig likt og alle arbeidere på såvidt mulig likeverdige livsvilkår. Noget annet og mer har bondepartiet aldri krevet for den næring som vi spesielt har arbeidet for å bedre vilkårene for.

Presidenten: Dei talarane som heretter har ordet i denne saka, har ei taletid på opp til 5 minuttar.

Hognestad: Jeg skal ikke opta nogen prinsipiell debatt med hr. Moseid om de spørsmål han har været inne på. Det er nok så at arbeiderpartiet ser noget anderledes på tollspørsmålet enn tidligere; verdenssituasjonen er jo og ganske anderledes, og jeg tror nok at også bondepartiets representanter ser litt anderledes på spørsmålet enn de gjorde for 20 år siden. Mer skal jeg ikke si til hr. Moseid.

Så vil jeg bare si til hr. Jacobsen at det ikke er prisnivået som danner grunnlaget for levestandarden, men det er produksjonen, produksjonsmassen. Hr. Jacobsen optok for noen dager siden forslag om at havnevesenets budgett skulde forhøies med 1,5 millioner kroner, men samtidig hevdet han at han ikke vilde være med på å forhøie budgettet. En mann som kommer med forslag om en tilleggsbevilgning på 1,5 millioner kroner, men som ikke forstår at det vil bety en tilsvarende forhøielse av budgettet, kan man ikke opta diskusjon med hverken om finansspørsmål eller tollspørsmål.

Sig. Jacobsen: Hvis jeg i denne debatt får lov til å komme inn på det som jeg sa forleden dag, vil jeg bare ganske kort si det som jeg sa den gang, det kan jo sies at det var min ringe innsikt i budgettismen som gjorde sig gjeldende, men jeg nevnte flere ganger at forslaget til mere havnebygg tok ikke sikte på å forhøie budgettet, det gjaldt overskuddet på statsbudgettet, og jeg refererte til hvad der var svart før, i vinter en gang. Jeg tok opp spørsmålet under et lignende budgettforhold, hvor et beløp var satt opp på budgettet, og det blev sagt at der var et overskudd som skulde dekke det. Jeg sa klart og tydelig at var det nogen som var berettiget til å få

av overskuddet, så måtte det i dette tilfelle være den norske fiskerflåte. Det bør enhver forstå, en gang for alle. Jeg nevnte også at jeg var bestemt imot mange beløp på budgettet spesielt når de skulde anvendes til innkjøp av så unødvendige ting som bomber og granater fra utlandet, og at hvis vi kunde få de penger til å bygge moloer, vilde det, efter mitt skjønn, være til større velsignelse.

Jeg går ut fra at hr. Moseid nærer like store og brennende ønsker om å få rettet på de fortvilte forhold innen vårt produksjonsliv som jeg gjør, derfor bør det ikke være nogen misforståelse her.

Når jeg sa at den forhøiede levestandarden skyldes den forhøiede kreditt og gjeld, så mente jeg ikke bare den nasjonale gjeld. Men reiser man omkring i by og bygd og snakker med forretningsfolk, snakker med grossistene, så vil man få høre hvordan de har måttet forlenge kredittene, se på avbetalingshandelen og alt som er dukket op i den senere tid, summer den gjeld som der er, og man vil se at kreditt-tiden må tøies lenger og lenger. Den gjeld må man også ta hensyn til. Moseid nevnte også at hvis vi kunde bli mere isolerte, hvis vi ikke var så bundet av utlandet, kunde det kanskje betinge større lønnsomhet her i landet. Under det nuværende kapitalistiske system er vi selvfølgelig avhengig av utlandet, men vi er absolutt ikke avhengig av utlandet når det gjelder å sette pris på hverandres ydelser, det spiller ingen rolle for dollar eller for pund om vi lever for 10 øre eller for 10 kroner her i landet. Men det som spiller hovedrollen og som alle representanter innen alle partier jo også har en anelse om, det er at vi skal være konkurransedyktige her i landet. Og det blir vi når vi tar bort tollmurene. Når vi kan arbeide billigere, blir vi konkurransedyktige, og da blir det ikke snakk om arbeidsløshet, men det kan bli snakk om ferier. For hvis vi utnytter våre produksjonsmidler og vår maskinteknikk, kan vi ta ferier. Vi er en liten familie på 3 millioner mennesker her i landet, og det er ingen ting i veien for, hvis vi bruker fornuft, og hvis vi klokt og forretningsmessig bygger ut våre ressurser, så kan vi opnå at de som idag arbeider hele året, bare behøver å arbeide 4 - 5 måneder, resten av året kan de, om de vil, ta ferie. Vi har fossekraft, vi har ledig jord, vi har massevis av muligheter, men på grunn av vår prispolitikk og vår tollpolitikk, på grunn av "budgettmessige hensyn" kan man snart ikke spise sig mett av den mat man avler i sitt eget land. Det er ikke tale om at vi skal ned med levestandarden, som hr. Moseid sa, tvertimot, levestandarden heves når vi dekapitaliserer toll og skatter!

Bøe: Hr. Sundby og hr. Moseid har talt om at jeg og hele mitt parti var nyomvendte. Jeg kan innrømme det, men jeg henviser herom til Skriftens ord, hvor det heter at man skal glede sig over hver en som omvender sig. Jeg er enig i at alle her i landet har rett til å leve, men jeg vil si i forbindelse med denne sak at det er ikke bøndene som har det verst idag, det er nettop de som jeg talte om for en tid siden, det er de arbeidsløse, det er de som er de mest ulykkelige i vårt land idag. Derfor mener jeg at alle norske borgere skulde se det som sin aller største oppgave å være med å hjelpe disse folk ut

av arbeidsløshet og den elendige stilling de er i. Jeg vil også minne både hr. Moseid og hr. Sundby om at vårt parti har gått inn for full likestilling mellom jordbruk og industri. Jeg leste i en stor avis som utgis av bondepartiet en pen artikkel av hr. Sundby, hvor han frydet sig over at arbeiderpartiet hadde inntatt den stilling det gjør, han var glad for det, ja han takket til og med for det, bl.a. hr. Colbjørnsen. Det er menneskelig å ta feil, jeg innrømmer at jeg har tatt feil mange ganger, og det gjør sikkert vårt parti også, men nu har jeg sittet her i Stortinget i 14 år sammen med hr. Moseid, og ennu har jeg ikke hørt hr. Moseid stå frem nogen gang og si at han har tatt feil. Det oplever ingen i denne sal at han gjør, for hr. Moseid hører til de rettferdige.

Presidenten: Etter det inngående ordskifte som er ført under den ålmenne debatt, gjør presidenten framlegg um at taletida for dei talarar som tek ordet under den spesielle debatt, vert sett til 5 minuttar - og går ut frå at det framlegget er vedteke.

Nemnda hadde tilrådt å gjera slike beslutninger:

A.

Beslutning om tollavgifter fra 1 juli 1938.

(Innledende bestemmelser, §§ 2 og 3 - etter innstillingen).

Lykke: Jeg vil bare gi den opplysning til veiledning for Stortingets medlemmer at § 3, som omhandler grensehandelen med Sverige, har vi nu efter departementets forslag fått endret på en for norske interesser meget god måte. Jeg vil peke på at hovedforandringen ligger i punkt 1., hvor det nu heter: "Ved reise landverts fra Sverige til Brandval herred eller distriktene nordenfor skal det være tillatt for de av Tolldepartementet utpekte grenseboere," osv. Istedetfor de vage og vanskelige betegnelser vi tidligere hadde, er det nu blitt slik at de som i den heromhandlede betydning er grenseboere, blir legitimert som sådanne av departementet. Det er den vesentlige forandring, foruten at kvantaene er nedsatt.

Vidare var tilrådt:

(§§ 13 og 14 - efter innstillingen).

Lykke: Vi kommer her til den tollgodtgjørelse som sakens ordfører talte om. Vi har ikke behandlet spørsmålet i denne innstilling, idet spørsmålet er inngående behandlet i den annen innstilling som idag foreligger for Stortinget, nemlig angående støtte til endel verksteder. Av den grunn måtte også proposisjonen og innstillingen angående den sak behandles som hemmelig. Som man vet, har dette spørsmål om tollgodtgjørelse vært oppe mange ganger, og man har tidligere ment at med den sats man hittil har hatt, skulde verkstedenes utlegg til toll være godtgjort. Imidlertid er det nu fra verkstedene fremlagt for departementet og komiteen slike beregninger at vi mener at

vi, uten å utvide rammen for godtgjørelsen, kan sette den op til 6, 3 og 4 pct. Dette betyr med utgangspunkt i 1936 en merutgift for statskassen av 662 000 kroner. Men man må være opmerksom på, at hvis ikke den annen sak, om støtte til de i vedkommende innstilling nevnte verksteder hadde foreligget samtidig, vilde det kanskje ikke ha vært så lett å få igjennem denne forhøielse heller, men i og med at det er blitt et ledd i den støtte til verkstedene som omhandles i vår annen innstilling som foreligger idag, har komiteen, efter å ha sett de beregninger hvorpå departementets forslag er bygget, enstemmig funnet å kunne gå med på det. Jeg legger ikke skjul på at der innen komiteen har vært adskillig tvil om dette spørsmål tidligere, men vi har altså, efter det vi nu har sett, funnet å kunne gå med på det, idet vi tror at for verkstedene spiller dette spørsmål, og det annet spørsmål angående skiftordningen, som vi skal komme inn på under behandlingen av den annen sak, en avgjørende rolle når det gjelder den ordning som staten nu etablerer overfor visse verksteder. Uaktet altså dette spørsmål om tollgodtgjørelse ikke er omhandlet i premissene i den foreliggende innstilling, blir det avgjort i og med at § 14 her vedtas.

Vidare var tilrådt:

(§ 15 - efter innstillingen).

Røysting:

Tilrådinga frå nemnda, innleidinga og A. Innledende bestemmelser, vart samrøystes vedteken.

B. Tariff for innførselstollen og for tara.
(Innstillingen til og med sekker, a og b).

Røysting:

Tilrådinga frå nemnda vart samrøystes vedteken.

Vidare var tilrådt:

(Innstillingen - fra "Silke, herunder kunstig silke -- til "3. ellers, 1 kg. kr. 5.00.")

Lykke: L. nr. 726, trikot- og nettstoff samt strømper av kunstsilke, er omhandlet i innstillingen på side 10 og 1. nr. 729, vevde varer av kunstsilke, på side 10-11. Der har vi, som det sees og som jeg nevnte under den almindelige debatt, et forslag fra departementet om å forhøie tollene under l.nr. 726 fra 5 kroner til 6 kroner og under l.nr. 729 fra kr. 3.50 til 5 kroner. Dette har et mindretall i komiteen, formannen, Borch, Børøe, Moseid og Syltebø, av de grunner som jeg redegjorde for i den almindelige debatt, ikke funnet å kunne stemme for. Vi tror, som også hr. Moseid uttalte her, at skadevirkningene her kanskje blir større enn den nytte man har av tillegget. Vi opnår altså vår hensikt ved å stemme mot de postene.

Meinich Olsen: Som det fremgår av innstillingen, har jeg funnet å måtte slutte mig til departementets forslag om tollforhøielse på dette punkt. Det er jo, som nevnt av tidligere talere, et vanskelig skjønsspørsmål hvilke hensyn man skal tillegge mest vekt, hvor der er så motstridende interesser som i dette tilfelle. Jeg har imidlertid funnet å måtte legge hovedvekten på tekstilindustriens vanskelige stilling og på den omstendighet at tollene på flere av dens produkter, som av sakens ordfører nevnt, er bundet ved handelsavtalen med England. Protester fra utlandet møter vi jo nær sagt ved ethvert forslag om forhøielse av tollene. Når forhøielsen imidlertid ikke overstiger en rimelig grense, og ikke går ut over den beskyttelse som andre land som arbeider under nogenlunde like vilkår, har funnet å måtte gå til, kan jeg ikke innse at utlandet skulde ha nogen rimelig grunn til å gå til restriksjoner overfor våre eksportprodukter. Finansdepartementet har vært så varsom i sine forslag til forhøielser av tariffen, at jeg føler mig forvissnet om at det også i det her foreliggende tilfelle har tatt alle skyldige hensyn. Jeg føler mig derfor på den sikre side ved å stemme for departementets forslag.

Statsråd Bergsvik: Det same som den siste talaren no heldt fram, har vore det avgjerande for departementet og for Regjeringa i denne saka. Me er sjølv sagt heller ikkje blinde for at denne saka, som alle andre, har si baksida; men eg vil då ogso få peika på dei store vanskanane som tekstilindustrien har havt, og dei store høve for framvokster det er nettupp på dette umkverve ved at kunstsilkeindustrien i vårt land kann utviklast ogso når det gjeld ferdige produkt. På den andre sida vil eg peika på at me ikkje berre med den tollene me no har, men ogso med denne auken, ligg langt etter våre granneland når det gjeld tollene på desse varone. Eg vil gjera merksam på at denne satsen, som tidlegare med tillegget var kr. 6.30, no etter auken vert kr. 9, medan han i Sverige er kr. 15, det vil soleis segja over 60 pct. høgare enn hjå oss etter tillegget. I Finland, som me ogso må kunna samanlikna oss med, er satsen ikring kr. 22, umrekna i norske kronor, soleis ikring 130 pct. høgare enn den satsen me no får. Og samanliknar me den neste satsen, den som me no gjer framlegg um å auka frå - med tillegget - kr. 9 til - med tillegget - kr. 10.80, med den tilsvarande satsen i Sverige, so vil me finna at han der er på kr. 30, det vil segja det tridoble av satsen hjå oss eller nær 200 pct. høgare enn den me får. I Finland er satsen frå kr. 16 til kr. 22, det vil rundt rekna segja 100 pct. høgare enn vår, og då kann ein ikkje segja at våre tollsatsar er urimelege her.

Med umsyn på handelssamkvæmet med andre land, t.d. Frankrike, vil ein sjå av det som er opplyst, at vår innførsle derifrå av desse varone med den noverande tollsatsen er gått ned til eit lite minimum - på tvo år frå 67 000 kg. til 27 000 kg. - av heile den veldige innførsle på 551 000 kg. Det er ein liten bagatell på 5 pct. av vår innførsle. Eg kann heller ikkje vedgå at tilhøvet til Italia og Tyskland spelar noka avgjerande rolle i denne saka. Tekstilindustrien arbeider for

tida under so vanskelege tilhøve og er so bunden av Englandsavtalen og andre avtaler, at denne tollauken, serleg når ein ser han i relasjon til dei tollsatsane som våre granneland har, er ei svært rimeleg auking, som kanskje, når alt kjem til alt, ikkje vil hjelpa so mykje som ein skulde tru, men som i alle fall kann hjelpa noko.

Røysting:

Tilrådinga frå nemnda under silke, 5 b 1 og 3, vart vedteken med 72 mot 47 røyster.

Vidare var tilrådt:

Tre og trevarer:

-----
9. møbelsnekkerarbeide samt deler derav:

o.s.v.

14. ....

b. annet, 1 kg. kr. 0,08.

Presidenten: Som ny post kjem inn:

Torv og torvstrø, 100 kg. kr. 0,65.

Røysting:

Tilrådinga frå nemnda frå "Tre og trevarer" til og med "Torv og torvstrø" vart samrøystes vedteken.

Presidenten: Dessutan har ordføreren på vegner av nemnda lagt fram slikt tillegg til tilrådinga:

"Finans- og tolldepartementet bemyndiges til å foreta de nødvendige endringer i tariffens løpenr."

Røysting:

Tilrådinga frå nemnda vart samrøystes vedteken.

Lykke: Jeg skal få lov til å gi en liten opplysning. Jeg var ikke opmerksom på om ordføreren gjorde det. Som det vil sees, har vi på side 12, 1ste spalte øverst, regnet opp endel henvendelser som er kommet for sent til å kunne behandles i år. Dem oversender vi til departementet, idet vi da henstiller til departementet å betrakte dem som inngått under årets forhandlinger. Til dette kommer en skrivelse om glødelamper som vi har mottatt fra en fabrikk i Arendal. Det spørsmål vil vi også gjerne få departementet til å undersøke nærmere. Denne skrivelse kommer altså til blandt dem som omfattes av komiteens ønske om utredning.

Videre på dagsordenen var opført:

Tilråding frå finans- og tollnemnda um brigade i vilkåra for statsgaranti for lån til modernisering av Bergens mek. Verksteder, Rosenberg mek. Verksted og Fredrikstad mek. Verksted, dessuten statsgaranti for lån til anlegg av turrdokk ved Langesund mek. Verksted (innst. S. nr. 251.)

Saka i det heile vart sett under debatt.

Hr. Valen hadde her teke over presidentplassen.

Haavardstad (ordfører for nemnda): Dette spørsmålet um statsstudnad for å reisa norsk skipsbyggjingsindustri er eit spørsmål som har vore uppe fleire gonger her i Stortinget gjennom åra. Alle har nok vore samde um at dette å reisa skipsbyggjingsindustrien i vårt land er eit serleg viktig spørsmål. Den norske handelsfloten høyrer til dei største i verda. Skipsbyggjingsindustrien i vårt land er ein gamal industri, og ei rekkje av byane langs kysten har difor den største interesse av å halda denne industrien uppe, då det har svært mykje å segja for arbeidslivet i desse byane. Utviklinga har diverre ført med seg at større og større partar av den norske skipsfloten vert bygde i utlandet, og då utviklinga gjekk i den lei, er det rimeleg at spørsmålet um å reisa den norske skipsbyggjingsindustrien på nytt måtte takast upp. Fleire utval har vore sett ned gjennom åra, dei har dryft dette spørsmålet og dei mange sidespørsmål som heng saman med det, og lagt fram sine tilrådingar, som me ogso har set her i tinget. Den siste gongen me hadde dette spørsmålet uppe til ei større dryfting, var i 1936. Då la det Riksstyret som me no har, fram ei plan um reising av nokre skipsbyggjeri. Det galdt Bergens mek. Verksteder, Rosenberg mek. Verksted i Stavanger, og Fredrikstad mek. Verksted. Modernisering og utviding av desse verkstadene var kostnadsrekna til 6 3/4 mill. kronor. Stortinget gav i det store og heile sitt samtykke til den planen som var lagt fram og dei vilkåra som var sette. Diverre har det synt seg i dei åra som har gått, at det ikkje har vore so lett å gjennomføra denne planen. Det har seinare vore drive dryftingar for å prøva å få realisert denne tanken um å få modernisert skipsbyggjeria i dei tri byane som her er nemnde, og resultatet av dei dryftingane er det so at departementet har lagt fram i det fyrelegget me fekk i år, St.prp. nr. 103. Det er ikkje min tanke å gå noko nærare inn på dette spørsmålet, det har vore dryft so mange gonger her i tinget at eg går ut frå at det ikkje er turvande. Men denne St.prp. nr. 103 syner at den summen som det her er tale um å gjeva statsgaranti for, er sett ned til kr. 4 895 000.

Presidenten: Presidenten bed um orsaking for at han avbryt talaren; men det har skrive seg inn ei lang rekkje talarar, og presidenten gjer framlegg um at dei talarane som heretter vert innskrivne i denne saka, får ei taletid av upp til 5 minuttar - og går ut frå at det framlegget er vedteke.

Haavardstad: Den planen som departementet legg fram i år, er soleis ein plan som er noko redusert frå den som det la fram i 1936. Det har t.d. synt seg at Bergens mek. Verksteder vågar seg ikkje til å gå på den planen som låg fyre i 1936, då den nye kapital som måtte til for å modernisera verkstaden og for å skaffa dei nye bygningar som trongst, var so stor at dei trudde seg ikkje til å forrenta denne summen. Difor er lånesummen for Bergens mek. Verksteder sett ned frå 3,6 til

1,5 mill. kronor. For Rosenberg mek. Verksted er det i år ført opp den same summen som i 1936, kr. 1 050 000. Det same gjeld ogso Fredrikstad mek. Verksted med kr. 2 095 000.

Men etter at departementet har redusert summen for desse verkstadene - serleg Bergens mek. Verksteder - har det funne ogso å kunna tilråda ein søknad frå A/S Langesunds mek. Verksted um å garantera for eit lån på 800 000 kronor til å få ei turrdokk der. Denne søknaden låg fyre i 1935, og var då tilrådd av dei instansane som hadde med den saka å gjera; men departementet fann den gongen at dette spørsmålet um ei turrdokk i Langesund måtte koma i andre rekkja. I dei par åra som no har gått, har kravet kome sterkare att frå Langesund, og det har kome ein ny søknad um å få denne saka upp att. Difor har departementet funne å vilja koma med tilråding um garanti her, slik at Langesund kunde få si turrdokk. Dette er det einaste spørsmålet som det er nokon dissens av nemnande grad um i nemnda. Her har fleirtalet i nemnda gått mot departementet, medan mindretalet, arbeidarpartifraksjonen, har halde seg undan rett til å taka upp framlegg i samsvar med proposisjonen frå departementet.

Ei sak som denne, å utvida og modernisera skipsbyggjeringa våre, har alle sakkunnige funne var heilt turvande. Skulde våre skipsbyggjeringa verta tevføle med dei utanlandske, måtte det moderniseringar til og utvidingar på ymse måtar, og då det ikkje har vore rådeleg å skaffa den kapital som trongst, på privat veg, har administrasjonen funne at staten burde hjelpa til her med statsgaranterte lån for å skaffa den naudsynte kapital. Men det er ein ting som alle som har havt med denne saka å gjera, har vore klåre over, at det ikkje er nok berre å utvida dei mekaniske verkstadene våre, og det er ikkje nok å modernisera dei. Det er mange andre spørsmål som må takast upp i samband med dette, og desse mange spørsmåla har ogso dei ymse instansar vore inne på gjennom åra. Me har eit spørsmål som kredittspørsmålet, det er eit av dei viktige når det gjeld å reisa skipsbyggjingsindustrien. Det har synt seg at når nybyggjingskontraktene i so stor mun har gått til utlandet, var årsaka den at dei utanlandske verkstadene kunde tilbyda ei betre kredittordning enn dei norske kunde. For å hjelpa på dette var det at Stortinget i 1928 skipa Statens Skibsfond, som det er gjort nærare greie for i proposisjonen. Ved hjelp av midlar frå Statens Skibsfond har det kunna vorte gjeve kreditt ved nybyggjingskontraktar og reparasjonar i dei seinare åra, og dette er eit tiltak som utan tvil har havt mykje å segja for skipsbyggjingsindustrien. Det syner seg at til den 1 mars 1938 er det løyvt lån til 84 skip med ein lånesum på i alt ikring kr. 15 200 000. Den heile kontraktssum for desse skip er 72,3 mill. kronor. Stortinget har i 1935-1936 gjeve løyve til å utvida Statens Skibsfond med 5,5 mill. kronor for på den måten å kunna halda fram med studnaden til skipsbyggjingsindustrien. Denne utvida fullmakt til å låna ytarlegare 5,5 mill. kronor har ikkje departementet nytta, so dei midlane er for so vidt i reserve enno; men nemnda går ut frå at skulde det syna seg at det trengst større midlar for å løysa kredittspørsmålet, har departementet fullmakt til å taka dei lån som Stortinget har gjeve løyve til. Departementet har

ogso kome med framlegg um å setja ned renta frå 5 pct. til 4,5 pct. Dette har nemnda sagt seg fullt samd i.

Eit anna spørsmål som er viktig, og som har vore dryft gjenom åra, er tollgodtgjeringa for skipsbyggjeringa. Dette spørsmålet var formannen i finansnemnda inne på under tolldebatten, og eg går ut frå at det ikkje er turvande å gå noko nærare inn på det her. Som formannen nemnde, har skipsbyggjeringa kravt at tollgodtgjeringa måtte aukast i god mun, og når dei legg fram kravet um auking av tollgodtgjeringa, so er grunnlaget for dette i grunnen tri punkt, som er nemnde i proposisjonen. Skipsbyggjeringa meinte at dei måtte ha godtgjering for den toll som dei betaler for varor som dei får frå utlandet, dei måtte ogso ha godtgjering for den toll som gjorde at norske varor var dyrare enn tilsvarande utanlandske, og endeleg meinte verkstadene at dei måtte ha tollgodtgjering for den prisauke som tollen i det heile fører med seg. Finansnemnda har halde fast på det gamle standpunktet at tollgodtgjeringa ikkje skal vera større enn den toll som skipsbyggjeringa må betala for dei varone dei får frå utlandet, og etter dei opplysningane som låg fyre for finansnemnda, meinte me at den auke i tollgodtgjeringa som departementet kom med framlegg um i år, skulde svara til dette, og på den måten ogso for ein del koma kravet frå skipsbyggjeringa i møte.

Ein ting som serleg er halde fram frå skipsbyggjingsindustrien, er det at skiftordninga med arbeidarane i vårt land ikkje er gagnleg. Dei har difor reist krav um at det må koma eit brigde i dei tariffavtalane som skipsbyggjeringa har med arbeidarane. Avtalane er refererte i tilrådinga på side 9. Tiltakskommisjonen har sagt seg samd i dette at dersom skiftordninga ved dei norske skipsbyggjeringa er dårlegare for verkstadene enn ordninga i Sverike og Danmark, er det rimeleg at arbeidarane på si side går med på å dryfta eit brigde her for å reisa skipsbyggjingsindustrien. Departementet segjer seg samd i dette og uttalar seg sterkt for det, det reknar det for eit av vilkåra for at statsstudnad i det heile vert gjeven at det kjem til ei rimeleg skiftordning. Nemnda har ikkje havt høve til å samanlikna tariffane her i vårt land med tariffane i Sverike og Danmark; men me segjer, at dersom det syner seg at skiftordninga fell dyrare i Noreg enn i Sverike og Danmark, reknar ogso me med at dei tvo partane lyt dryfta eit brigde her i skiftordningsavtalane, og me segjer oss i so måte samde med departementet.

Eit anna spørsmål som ogso har vore uppe til dryfting, er upplæring av fagarbeidarar. Det er eit spørsmål som departementet arbeider vidare med. Skipsbyggjeringa reknar med at det har serleg mykje å segja for dei å få fullt fagleg opplærde arbeidarar, og difor rår dei til at det vert sett i gang kurs og liknande, slik at ungdomen kann læra seg upp til det fagarbeid som skipsbyggjeringa måtte krevja. Frå arbeidarane er det hevda at det endå går so mange arbeidslause fagarbeidarar i vårt land at det skulde ikkje vera nokon skort på fagarbeidarar i det heile, so for den sak skuld kann verkstadene godt gå til utviding av verksemda.

Tilrådinga er, som sagt, i stor mun i samsvar med proposisjonen frå departementet. Ein av høgrerepresentantane segjer seg usamd i garantien i det heile, og i eitt punkt, når det gjeld Langesund mek. Verksted, er det, som nemnt, eit mindretal i nemnda som er samd med departementet, og på vegner av dette mindretalet tek eg upp framlegg um at det skal ytast A/S Langesunds mek. Verksted eit lån på upp til 800 000 kroner på same vilkår som dei andre låna til verkstadene, - i samsvar med proposisjonen.

Hr. Magnus Nilssen inntok atter presidentplassen.

Wright: Jeg er helt enig med sakens ordfører i at det ikke er tilstrekkelig kun å bevilge til nye tiltak, hvis vi skal oparbeide vår mekaniske verkstedindustri, men at det er en rekke andre spørsmål som også trenger sin løsning. Bl.a. gjelder dette i ikke liten utstrekning spørsmålet om skiftordningen i denne industrigren. Jeg må hilse med glede at dette spørsmål er tatt op på så bred basis av de forskjellige myndigheter, og det later jo nu til at alle de interesserte parter, både arbeidernes organisasjoner, arbeidsgivernes organisasjoner og departementet, her søker å komme til en løsning som virkelig kan stille oss bedre i vårt konkurranseforhold overfor Sverige og Danmark da i særdeleshet. Men jeg kan allikevel ikke se det som nu skjer, som helt tilstrekkelig til virkelig å løse dette spørsmål fullt ut. Saken er nemlig den, at det som chefsinspektoratet for arbeidstilsynet mener er tillatt arbeidstid i verkstedindustrien, det er to såkalte dagskift fra kl. 6 morgen til kl. 12 natt. Hittil har efter hvad det har vært fremholdt, den overtidsprocent som man har måttet betale her hos oss når det blev arbeidet ut over aftenen, vært meget høiere enn i Sverige og Danmark, men det spørsmål ser det jo ut til at man skal få løst ved forhandling mellem partene. Men det maksimum av skiftarbeid man kan få i verkstedindustrien, er dog to skift pr. døgn. Jeg tror ikke dette er tilstrekkelig. Det har vært fremholdt fra verkstedindustrien at det har en umåtelig stor betydning å kunne redusere antallet av arbeidsdager, blandt annet for skib som skal reparere, til det minst mulige. Særlig gjelder dette under en høikonjunktur. Når et skib som er godt befraktet, skal klassifisere eller reparere, er jo hver eneste tapt arbeidsdag en stor tapt arbeidsfortjeneste for båten, så det gjelder om å kunne arbeide hurtig. Det viser sig at utviklingen går i den retning at de verksteder som kan levere hurtigst, får reparasjonsarbeidene. Vi hadde et tilfelle her ifjor sommer som viste det meget tydelig. Det var en båt som skulde repareres, og det gjaldt å få arbeidet utført hurtig. Det var på det tidspunkt meget vanskelig å få råmateriale fra Amerika, og det eneste verksted som den gang kunde skaffe det så hurtig at det kunde ta reparasjonen øieblikkelig, var et norsk verksted, og det fikk reparasjonen i konkurranse med svenske og danske verksteder. Til tross for at prisene her hjemme i Norge ikke var gunstige, var tiden av så stor betydning at reparasjonen gikk til det norske verksted. Jeg tror at noget av det samme vil gjøre sig gjeldende hvis vi

kunde få innført tre skift i døgnet, og dermed få redusert tiden for reparasjonene tilsvarende. Det samme gjelder naturligvis også ved nybygginger. Forrentningen av kapitalen i byggetiden spiller jo idag en ganske stor rolle, og jo hurtigere båten kan bli ferdig, jo billigere blir den. Den endelige ordning av dette spørsmål vil derfor ha meget stor betydning for skibsbyggingsindustrien. - Det har også vært fremholdt fra Skibsbyggerienes Landsforening og fra verkstedindustrien, at med den sterke utvikling som man i de senere år har hatt på maskinindustriens område - man får jo stadig bedre maskiner - gjelder det å kunne amortisere maskinene så hurtig som mulig. Hvis man går over fra det som nu er det almindelige, nemlig 1 dagskift, til tre skift i døgnet, så er det en mulighet for at man kan få amortisasjonstiden ned til tredjeparten av hvad den er idag.

Men dette spørsmål kan ikke løses uten at man får en forandring i arbeidervernloven. En innførelse av tre skift i døgnet i verkstedsindustrien vil nemlig idag støte på den vanskelighet at det kommer i konflikt med arbeidervernlovens bestemmelser om nattarbeid. Det står i loven at nattarbeid kan kun utføres i de industrigrener hvor det har vært almindelig tidligere. Der kan gis dispensasjon, men ved all dispensasjon som gis, skal det tas hensyn til hvor vidt nattarbeid har vært vanlig i vedkommende industrigren tidligere. Det er ikke tilfellet i verkstedsindustrien. Skal man kunne løse dette spørsmål og gi denne industrigren adgang til å innføre tre skift, så må der en forandring til i den nuværende arbeidervernlov. Jeg vil få lov til å henstille til den ærede regjering å ta dette spørsmål op i sine hele og fulle bredde, og forelegge det for Stortinget når vi kommer sammen over nyttår. Jeg kan i hvert fall ikke se at man kan få dette spørsmål tilfredsstillende ordnet uten ved en lovforandring.

Den foreliggende innstilling skal jeg ikke omtale med mange ord. Der er i komiteen ikke tilslutning til departementets og Tiltakskommisjonens forslag om å yde statsgaranti på 800 000 kroner til ny tørrdokk i Langesund. Jeg vil gjerne si at det er riktig, som ordføreren sa, at det er ikke bare statsgaranti og nye tiltak som må til for å hjelpe op verkstedsindustrien, men også andre ting. Men på samme tid: Hvis vi ved å få innført en bedre skiftordning kan få nedsatt varigheten av reparasjonstiden, slik at det blir større mulighet for å få reparasjonsarbeider til Norge, må vi også ha såpass mange dokker i vårt land, at det ikke blir nogen ventetid for en båt som skal til reparasjon. Efter det kjennskap som jeg har til denne industrigren og til reparasjonen av vår store flåte, har jeg i hvert fall fått den opfatning at det er i høieste grad behov for flere dokker i vårt land. Ved det projekt som foreligger i Langesund, viser det sig at man der for en forholdsvis lav utgiftssum kan få en meget brukbar dokk. Jeg tør ikke sikkert påstå det, men jeg tror at det i tilfelle vilde bli den billigste dokk som er bygget i Norge i løpet av de siste 15 år. Jeg vil derfor anbefale mindretallets forslag, som går ut på at der ydes en statsgaranti på op til 800 000 kroner til en tørrdokk i Langesund.

Presidenten: Hr. Haavardstad har på et mindretalls vegne optatt forslag om at det under punkt 1 som angår garanti for lån, føies til efter "A/S Fredrikstad mek. Verksted på upptil kr. 2 095 000" følgende:

"A/S Langesunds mek. Verksted på upptil kr. 800 000".

Sollid: Jeg vil gjerne benytte anledningen til å anbefale mindretallets forslag om statsgaranti for en tørrdokk i Langesund. Der innstilles på støtte til 3 andre verksteder, nemlig et i Bergen, et i Stavanger og et i Fredrikstad, og det er bra nok; men det er sikkert også riktig at det gis støtte til Langesunds mek. Verksted, som ligger på et ideelt sted for en sådan bedrift. Langesund er en liten by eller rettere sagt et ladested, som vesentlig lever av fiskeri og av verkstedsdriften ved Langesunds mek. Verksted. Det opplyses at mellom 30 og 40 pct. av skatteinntektene i Langesund kommer fra verkstedet. Dette verksted er en fortsettelse av det gamle Langesunds treskibsbyggeri. Fra 1913 er det drevet som mekanisk verksted. Det har allerede to tørrdokker, en for 5 000 tonns og en for 3 000 tonns båter. Men de er alt for små, når det gjelder reparasjon av større båter, som det går mange av nettopp i dette distrikt. Langesundsfjorden har jo en stor skibsfart, der er stor utførsel, der går mange store båter. Dessuten ligger Langesund svært nær hvalfangstvirksomheten, og har tidligere utført reparasjoner av hvalbåter, men har også måttet gi avkall på sådanne reparasjonsarbeider, fordi man ikke har hatt tilstrekkelig stor tørrdokk. I dette tilfelle vil en ny tørrdokk for meget store båter kunne anlegges for en pris som påstås å ville utgjøre kun ca. tredjeparten av hvad det vilde koste å bygge en slik tørrdokk under andre forhold. Den vil altså bli meget billig i anlegg. I 1935 søkte verkstedet om statsstøtte til anlegg av denne dokk. Tiltakskommisjonen sendte sin ingeniør, hr. Per Bjørn Røli, ned for å undersøke saken på stedet, og ingeniør Røli anbefalte at det blev gitt statstilskudd. Tiltakskommisjonen tilrådet statsstøtte, men Handelsdepartementet fant den gang at Langesund måtte komme i annen rekke. Imidlertid er saken blitt undersøkt på ny, og Handelsdepartementet har nu på grunnlag av fornyet anbefaling fra Tiltakskommisjonen tilrådet at der gis garanti for et lån på 800 000 kroner til anlegg av denne tørrdokk. Flertallet i komiteen finner at man ikke har sikkerhet for at kravet om å få denne dokk er berettiget. Jeg tror dette er feil. Jeg tror også man skal ta noget hensyn til forholdene på stedet. Langesund er en vanskelig stillet kommune, og den er, som sagt, overmåte avhengig av den virksomhet som er ved dette verksted. Dessuten kommer arbeidet ved dette verksted også i ganske stor utstrekning bygdene omkring Langesund til gode. Jeg anser også det at det blir gitt støtte til en tørrdokk i Langesund som heldig for fordelingen på distriktene av statens tiltaksstøtte og for decentraliseringen av arbeidsmulighetene i vårt land. Vårt distrikt fikk jo for 3 år siden bevilget en statsgaranti på hele 4 millioner kroner til anlegg av en

sulfatfabrikk i Skien. Det kan derfor sies at en stor del av statens midler er bundet til vårt distrikt; men forholdet er det at det er overmåte lange utsikter med denne sulfatfabrikken. For øieblikket ser man ingen løsning på denne sak, så hvis den garantien blir stående ved makt, blir den formodentlig iallfall ikke aktuell på lange tider. Jeg må derfor på det beste anbefale at Langesunds mek. Verksted får denne garantien. Jeg tror det er helt riktig og berettiget.

Eugen Pettersen: Den 23 desember 1935 oversendte skibskommissjonen til Handelsdepartementet en skrivelse hvori kommissjonen redegjorde for sitt syn på hvad der burde gjøres for på ny å få reist den norske skibsbyggingsindustri. I sin innstilling - der var både flertalls- og mindretallsinnstilling - hadde kommissjonen også tatt inn tabeller som viste skibsbyggingsindustriens utvikling i vårt land fra krigen og frem til 1935. Jeg skal ikke her komme inn på de tabeller og tall som finnes i denne innstilling, men bare minne om at både for vår skibsbygging og for vår handelsflåte i det hele er forholdet snudd op ned så å si fra krigens slutt og til idag. Hele vår handelsflåte bestod den gang av båter på fra 3 000 tonn og nedover, og dessuten en masse seilskuter, som nu praktisk talt er en saga blott. Det som man har igjen er en del nye typer på 2 500, 2 600 op til 3 000 tonn, men den bygging som foregår idag, er vesentlig bygging av båter på 4 000 tonn og opover, og hele vår handelsflåte som før bestod av båter med dampmaskineri, er nu gått over til motorfartøier. Det var jo naturligvis et storartet tiltak av våre skibsredere at de var i stand til å følge med i utviklingen, da de skulde konkurrere med utlandet og med de utenlandske skibsredere om handelsflåten, og her var våre skibsredere så godt orientert, at de på sett og vis var fore vise og satte inn det som var nødvendig for å kunne følge med i konkurransen. Når det gjelder vår skibsbygging før krigen, så bygget Norge mellom 50 og 60 pct. av vår tonnasje. Efter krigen har vi bygget en 4-5 pct. Jeg skal ikke komme inn på selve denne bygging. Jeg synes bare det er merkelig, at efterat denne innstilling var kommet, efterat alle instanser var enige om at vi bør gjøre alt som står i vår makt for å kunne reise skibsbyggingsindustrien på ny i Norge, så viser det sig, til tross for den innstilling som har foreligget, at der er vanskeligheter og atter vanskeligheter med å kunne få disse skibsbyggerier i gang. Jeg er nu glad for at der på ny foreligger en innstilling om at man skal sette disse 3 bedrifter i stand til å kunne bygge og konkurrere med utlandet - efter min formening om større båter enn de vi hittil har kunnet bygge. Men jeg tror det er uriktig, når departementet og komiteen ikke har satt et tidspunkt, når disse bedrifters moderniseringer skal være gjennomført. Nu har man altså holdt på siden 1927 og snakket om skibsbyggingsindustrien i Norge, men hittil er der absolutt intet gjort, og hvis man nu bare vedtar dette forslag om at man skal modernisere, så er jeg redd for at det hele på ny vil bli snakk, fordi der ikke er så stor interesse hos dem som driver skibsbyggerier, som nødvendig for å kunne få skibsbyggeriene i stand.

Det har vært sagt her, at hvis vi skal kunne bygge skuter i konkurranse med utlandet, må vi nu gjennomføre en skiftplan, slik at man i realiteten skulde kunne arbeide med 3 skift for å kunne være med i konkurransen, når det gjelder tiden for bygging av disse båter. Hertil vil jeg bare si, at Norge er med den skiftplan og den skiftordning vi har, i stand til å konkurrere med hvilket som helst land i verden, når det gjelder båter under 3 000 tonn og av de typer som idag bygges. Det er jo ingen fare å si, at Norge bygger jo nu også for utlandet, når det gjelder disse typer, og det er bevis på at vi der kan konkurrere. Når vi ikke kan konkurrere for større skib, er det fordi vi ikke har bedrifter som i det hele tatt kan bygge skibene, og jeg er overbevist om, at hvis vi får skiftplan for gjennomførelse av 3 skift, hvis det er spørsmål om tiden for bygging av store skib, så lar nok det sig ordne. I Oslo har man jo drevet 3-skift-systemet i adskillige år, når det gjelder de enkelte maskiner, når det gjelder de enkelte avdelinger, og når det gjelder de enkelte båter som har knapp tid, og vanskelighetene er ikke større enn at når bedriften og arbeiderne er enige om å søke dispensasjon for 3 skift, så får man det. Et annet spørsmål er dette om skiftsprocentene, den skiftprocent man har i Norge i forhold til de øvrige land i Skandinavia, som vi konkurrerer med. Der vil jeg med en gang si, at når det gjelder skiftprocenten i forhold til Sverige så ligger Norge gunstigere an, men når det gjelder skiftprocenten i forhold til Danmark, så ligger Norge etter den nye avtale som i 1937 blev gjennomført for skibsindustrien i Danmark, på sett og vis ikke stort mer enn 1 millimeter foran. Men vårt forbund som jo er interessert i at skibsbyggingen skal komme i gang i Norge, vil selvfølgelig når som helst være villig til å opta dette spørsmål til drøftelse, men vi vil selvfølgelig ikke gå med på at man skal gå på en skiftordning ved de bedrifter vi nu har, som kan konkurrere med utlandet, før vi får skibsbyggerier som i realiteten ikke skulde ha annen oppgave enn å konkurrere med Sverige, Danmark, England, Tyskland og de land som idag bygger våre båter. Når vi ser denne innstilling, og vi ser på antallet skuter som er bygget i Norge og utlandet, så finner vi jo at antall skuter bygget i Norge er adskillig større enn det antall som er bygget i utlandet, men når vi så sammenligner skutenes antall med tonnasje, så finner vi noget ganske annet, og vi må være opmerksom på at likeså vel som vår handelsflåte har stor betydning for Norge, likeså vel vil skibsbyggingen her i landet ha den største betydning, ikke bare for skibsbyggere, for jernarbeidere i sin almindelighet, men bygging av en skute medfører jo at praktisk talt alle håndverkere blir interessert, dessuten vil vår handelsstand bli interessert, og med det vil også kjøpekraften for hele landet stige. Jeg anbefaler denne innstilling. Jeg bare ser en svakhet i at man ikke har satt et tidspunkt når gjennomførelsen av disse planer for skibsbyggeriene skal skje.

Når det gjelder disse 800 000 kroner til Langesund, så viser det sig efter det som står i innstillingen, som den foregående taler sa, at mellom 40 og 45 pct. av Langesunds befolkning er i realiteten avhengig av denne ene bedrift. Og når det er så at det er gunstig å kunne få lagt en dokk der,

og man jo heller ikke er i tvil om at der hvor det er tilstrekkelig med dokker, går ikke båtene inn bare for å dokkes eller bare for å stoffes eller skrapes, men som regel repareres også båtene der hvor man kan dokke, så vil det naturligvis føre til, hvis dokken kommer og den er stor nok for båtene, at så vil også reparasjonene komme med den. Jeg anbefaler også mindretallets innstilling der.

Presidenten: Presidenten har gått ut fra at man skulde kunne tilendebringe behandlingen av de på kartet for det hemmelige møte opførte saker i formiddag. Der er enda inntegnet adskillige talere i nærværende sak, så presidenten vil henstille på det innstendigste at de efterfølgende talere fatter sig i størst mulig korthet.

Vegheim: Jeg har bedt om ordet for å gi min tilslutning til det av sakens ordfører anførte og til det som de senere talere har anført, da særlig når det gjelder garantien til Langesunds mekaniske Verksted.

Jeg kan ikke si annet enn at jeg blev dypt bedrøvet ved å lese flertallets innstilling når det gjelder Langesunds mek. verksted. Ikke fordi flertallet fraråder denne garanti, men fordi motiveringen er så svak. Motiveringen går nemlig kort og godt ut på at flertallet ikke føler sig overbevist om at behovet for en tørrdokk i Langesund rettferdiggjør et såvidt stort anlegg. Men hvorfor det ikke føler sig overbevist, sier flertallet ikke det minste om, og det måtte da være rimelig at Stortinget fikk beskjed nettop om dette hvorfor. Når saken står slik, må man ha lov til å si at begrunnelsen er tynn. Det den vidner om, er når alt kommer til alt, bare det, at det ikke er til stede den nødvendige vilje innenfor flertallet til å gjøre oss selvhjulpne og til å bygge landet.

Noget særlig innviklet og vanskelig spørsmål er dette med behovet for en tørrdokk i Langesund imidlertid ikke. Saken er kort og godt den at menneskealdres erfaring har vist at det er behov for et skibsverft i Langesund. Selve ladestedets beliggenhet og befolkningens ernæringsmuligheter for øvrig gjør at der er et slikt behov; men hertil kommer et annet moment som også er nevnt av de foregående talere og som nødvendigvis må veie tungt, og det er at Langesunds skjebne er knyttet til dette verksted, ladestedets trivsel og fremgang er avhengig av ikke bare at dette verksted kan holdes oppe, men at det kan utvikles videre.

Jeg vil heller ikke tilbakeholde den bemerkning at Langesunds mek. Verksted ikke minst nu i nedgangsårene har vist - hvad ikke alle bedrifter har vist - at det er et levedyktig foretagende. De som står i spissen for dette verksted, har vist sig å være dyktige og fremsynte folk. Derfor vil jeg på det beste anbefale mindretallets innstilling.

Meinich Olsen: Det er bare angående et enkelt forhold i innstillingen jeg vil si et par ord. Som det fremgår, er det som vilkår for statsgarantien blandt annet forutsatt visse kommunale ydelser til sikring av driften. Disse ydelser varierer noget ved de forskjellige verksteder og gis dels til

nybyggingsarbeider, dels også til reparasjonsarbeider. Verkstedene får på denne måte et driftstilskudd som, hvis det ikke reguleres nogenlunde etter samme linjer ved de forskjellige verksteder, kan gi det ene en preferanse i konkurransen med andre. Jeg vil derfor be departementet være opmerksom på dette spørsmål og regulere disse ydelser slik at de ikke gir grunnlag for nogen usund konkurranse mellom verkstedene.

Med hensyn til Langesunds mek. Verksted vil jeg si, at når jeg ikke har kunnet være med på støtten til bygging av en ny dokk der, er det fordi jeg har forstått det slik at der allerede er så mange dokker på dette strøk av kysten at der ikke er noget behov for en ny dokk, og at den virksomhet som en slik dokk kan få, ikke kan antas å ville bli regningssvarende. Jeg vil også nevne, at hensikten med denne støtte til skipsverkstedene var jo å fremme byggingen særlig av større skib, og dette hensyn blir jo ikke tilgodesett ved bygging av denne nye dokk. Man går derfor utenfor den ramme som oprinnelig var trukket op for denne statsstøtte, hvis man går med på garanti i dette tilfelle.

Lykke (komiteens formann): Da denne sak var oppe sist, var det jo adskillig tvil om denne støtte til verkstedene, det var tvil om hvorvidt verkstedene etter moderniseringen vilde ha noen større chanser for å kunne eksistere videre enn de hadde før. Nu gikk imidlertid dengang flertallet i Stortinget med på å stille garantier på de betingelser som dengang blev satt, og som finnes gjengitt her i proposisjonen. At det da ikke kom til nogen utførelse av arbeidene hverken i Bergen eller i Stavanger eller i Fredrikstad, skyldes jo naturligvis betingelsenes art. Jeg kan godt tenke mig at disse verksteder, særlig da i Bergen, som jo i og for sig var solvente, gode selskaper, var meget betenkelige ved å påta sig de engagements som betingelsene dengang forutsatte, og jeg tror ikke jeg tar feil når jeg sier at det ikke så meget er verkstedene selv som de kommuner hvor verkstedene er, som nu har fortsatt disse forhandlinger med departementet, forhandlinger som har ført til det resultat som vi skal behandle idag. Foruten statsgarantien er i proposisjonen og i vår innstilling behandlet visse andre betingelser som Tiltakskommisjonen har funnet nødvendige, og som sakens ordfører og andre talere har vært inne på, og blandt disse betingelser er da den sak som vi nu under tolltariffen allerede har behandlet, den om forhøielse av tollgodtgjørelsen, som jeg også under debatten om tolltariffen sa at jeg anså som kanskje den mest betydningsfulle støtte til verkstedene som blev gitt i denne forbindelse. Den har vi altså vedtatt. Det annet er skiftordningen som også hr. Wright var inne på, og som jeg forstod at også hr. Eugen Pettersen var enig med komiteen i måtte bringes i orden før disse garantier i det hele tatt blev gitt. Jeg hørte at hr. Eugen Pettersen mente at forholdene i Danmark efter den nye tariff nu skulde være omtrent som i Norge med hensyn til betaling for dette overtidsarbeide som her i Norge har vært sterkt påklaget. Det tør ikke jeg uttale mig om, men jeg går da ut fra at i de forhandlinger som kommer istand mellom arbeidsgivere og arbeidere om en skiftordning

som departementet godkjenner for å kunne gi disse garantier, vil de spørsmål som hr. Eugen Pettersen nevnte, naturligvis bli lagt frem og bli bedømt etter sitt virkelige innhold. Jeg tviler ikke på at det er riktig som han sier.

Jeg hørte at hr. Vegheim syntes det var så bedrøvelig at flertallet gikk imot Langesund, og særlig at motiveringen var slik som den var. Jeg vil like ut si at det er nettop fordi flertallet er i meget sterk tvil om hvorvidt det er behov for en sådan dokk i Langesund, at vi ikke vil stemme for det før vi virkelig får rede på hvilke dokker man tidligere har på de kanter, om Langesund er det riktige sted å anlegge denne dokken på, og om anlegget der har nogen større betydning for verkstedet. Jeg hører nok at Tiltakskommisjonen mener dette, men da Langesund var oppe forrige gang, for to år siden såvidt jeg husker, var det ikke dengang nogen begeistring innen Tiltakskommisjonen for Langesund. Men om flertallet idag anbefaler Stortinget å holde sig til de garantier som vi vedtok for to år siden og på betingelser for de garantier sådan som de nu foreligger, og utsette Langesund, behøver ikke det bety at Langesund for tid og evighet er nektet en dokk. Det er oss sagt underhånden at der er ikke noget behov til stede, og derfor mener vi, at før man går til et anlegg på 800 000 kroner, er både staten og Langesunds kommune og verkstedet best tjent med at dette forhold undersøkes, så man ikke etterpå skal komme og si at der har vi lagt bort 800 000 kroner, og hvilke inntekter har det bragt oss?

Denne proposisjon og innstilling er hemmelig. Det er litt beklagelig at den er blitt det, for det var jo ikke nogen hemmelig sak forrige gang. Men den er blitt det, fordi man har koblet tollgodtgjørelsen sammen med denne proposisjon og innstilling. Jeg vilde ha funnet det riktigere om man hadde holdt sig til tariffproposisjonen med tollgodtgjørelsen og holdt den helt utenfor her. Men det må naturligvis kunne gå an å offentliggjøre resten av proposisjonen og innstillingen når man holder tollgodtgjørelsen utenfor. Med hensyn til tolltariffen har det jo vært skikk og bruk at Stortinget har bemyndiget departementet til å offentliggjøre den i den utstrekning hvori departementet har funnet det formålstjenlig. Proposisjonen har som regel tidligere vært offentliggjort; men den for 1937 er ikke blitt offentlig av den grunn at departementet der går meget nøiaktig inn på dette spørsmål om tollgodtgjørelse for skib og de mange sider som det spørsmålet har. Likedan berørte det naturligvis enkelte handelspolitiske forhold, og av disse grunner er denne proposisjon ikke blitt offentlig. Jeg tror at proposisjonen i år er skrevet med det for øie at den kan offentliggjøres, men i det hele tatt mener jeg at Stortinget bør bemyndige departementet til å offentliggjøre både tolltariffproposisjonen og denne sak i den utstrekning departementet finner det riktig.

Syltebø: Eg skal fylgja oppmodinga frå presidenten og vera stutt. Eg røysta i 1936 mot statsgaranti for lån til dei mekaniske verkstader det her gjeld, grunnen for det skal eg ikkje koma nærare inn på. Som det gjeng fram av tilrådinga, har eg i år når det gjeld sjølv garantien, funne å burde bøygja meg for den avgjersla som Stortinget tok i 1936.

Vilkåra for garantien samanlikna med 1936 er, som det fyrr er nemnt, mykje brigda og den samla lånesummen for ein av verkstadene sett ned ein god del. No, det er ikkje til å koma burt frå at vilkåra for staten på einskilde punkt er dårlegare enn i 1936, millom anna av di staten no skal betala rentor av det statsgaranterte lånet i ei nærare fastsett tid. Risikoen for tap på garantien er derimot etter mitt skyn no mindre enn i 1936 av di det økonomiske grunnlaget for verkstadsdrifta etter mitt skyn vert betre. Innsatsen frå dei interesserte kommunar er og større enn han var i 1936, og so er det ein fyresetnad for statsgarantien at det skal koma i stand ei lempelegare skiftordning som sume talarar før har vore inne på. Og eg viser i so måte til kva det er sagt um dette både i proposisjonen og i tilrådinga, når det gjeld fyresetnaden for at garantien skal gjevast. Dette med ei lempelegare skiftordning er vel kanskje det viktigaste spørsmålet i denne sak, ei løysing her vil og koma heile verkstadsindustrien til gode og vil soleis ha mykje å segja ikkje berre for dei verkstader det her gjeld.

Når det gjeld aukinga av tollgodtgjersla, vil og dette koma den samla verkstadsindustrien til gode. Kor stor denne tollgodtgjersla skal vera, er, som det fyrr har vore nemnt, delvis eit skynsspørsmål, og eg vil leggja til at ser ein på kva som er sagt og opplyst um dette spørsmålet i tidlegare proposisjonar, seinast i tollproposisjonen i fjor, so er ikkje grunnlaget for ei auking serleg sterkt, men set i samheng med heile saka har eg i nemnda funne å kunna vera med på framlegget frå departementet um auking av satsane som dei alt er vedtekne i den fyrre saka.

Når det gjeld garanti til Langesunds mek. Verksted, er eg heilt samd i det som er sagt av formannen i nemnda, hr. Lykke, og sluttar meg til det. Eg rår til at fleirtalstilrådinga på dette punkt og vert vedteken.

Joh. Ludw. Mowinckel: Da denne sak var oppe for 2 år siden, blev den ledsaget av en meget sterk reklame for hvilken hjelp det blev ydet verkstedene og hvilket veldig skritt det nu blev tatt for å gjenreise skibsbyggingsindustrien, og denne reklame blev gjentatt rundt omkring i pressen. Jeg tok sterke reservasjoner både i Stortinget og senere i en rekke avisartikler i "Bergens Tidende", hvor jeg påviste at denne hjelp som man da trodde å gi verkstedene, i virkeligheten ikke betydde det aller ringeste, at det var stener for brød, og at man ikke gjenreiste skibsbyggingsindustrien ved å love garantier for nokså store lån, når vedkommende verksted selv skulde bære alle byrder ved disse lån. Skjønt jeg dengang blev fremstillet som en mann som ikke hadde nogen interesse for skibsbyggingsindustrien, så gikk det dog ganske som jeg forutså, denne hjelp betydde for praktisk talt alle disse verksteder ingenting. Det kunde ikke bygges noget på disse garantier, spørsmålet måtte tas op igjen fra grunnen av, og det er det som nu er gjort. Det resultat man er nådd til i Bergen, hvor virkelig kyndige og interesserte folk, både representanter for banker, for kommunen, for arbeiderne, arbeidsgiverne og for rederne har vært sammen - det resultat viser at verkstedsindustrien iallfall i Bergen ikke kan

gjenopbygges uten at det bringes ganske anderledes og større effektive offer fra det offentliges side. Dette er meget beklagelig, for det viser igrunnen at verkstedsindustrien, slik som den nu ligger an, ikke kan reises på en naturlig, selvhjelpende måte, så ønskelig det enn kunde være. Og ut fra hele mitt prinsipielle syn, at der bør være et selvfølgelig behov for en industri, er jeg ikke egentlig nogen venn av dette at stat og kommuner og andre kunstig skal hjelpe for å få en industri opover. Men jeg innrømmer at det er trist at vårt land med sin store skibsflåte ikke skal kunne underholde en lønnende skibsbyggingsindustri, så hvis man ved hjelp av disse kunstige midler kan nå frem til det, føler jeg mig nødt til å være med på det. Jeg har tildels stått de folk som har stelt med dette i Bergen, nokså nær, så jeg har kunnet følge utviklingen, og jeg er kommet til det resultat at denne hjelp som er en meget stor hjelp - den er i virkeligheten større, fordi den betinger større positive offer enn den som var lovet for 2 år siden - den vil kunne bringe skibsbyggingsindustrien over på et forretningsmessig grunnlag. De har gått, vil jeg si, meget nøkternt frem i Bergen. De har sagt at det første som vimå tilstrebe, det er ikke nettop å bygge skib og fremfor alt ikke store skib. Kan vi nå frem til å få et virkelig grunnlag for bygging av middelstore og små skib, så vil overordentlig meget være vunnet, og så får heller bygging av de store skib foreløpig gå til utlandet. Det vi i første rekke må legge an på å klare, det er å få reparasjonsindustrien op igjen. Kunde man få trukket bare en rimelig brøkdel av byens flåte hjem til reparasjon, så vilde svært meget vært vunnet for verkstedene. Men forutsetningen for at så skal skje, er naturligvis at disse reparasjoner kan utføres for en pris og i et tidsrum som gjør verkstedene konkurransedyktige med utlandets. For en reder spiller nemlig ikke bare prisen for en reparasjon en stor rolle, men også tiden. Det dreier sig om meget store beløp, om reparasjonen kan utføres på 1 uke, eller om verkstedet trenger 14 dager; og en skibsreder kan betale mer for en reparasjon som kan gjøres ferdig på 8 dager, enn han kan betale for samme reparasjon som tar 10-12 dager. Forat dette skal kunne skje, må verkstedene i Bergen moderniseres, det må skaffes ganske andre maskinelle anlegg enn dem de nu har, og det er det som tilstrebtes. Der er søkt samarbeid med rederiene om i størst mulig utstrekning å ta sine skib hjem til Bergen for reparasjon. Forsåvidt ligger det bra an.

Det er en annen forutsetning som har vært nevnt her, det er en meget viktig forutsetning, nemlig skiftordningen. Alle som var med i dette arbeid i Bergen, og deriblandt også en representant for arbeiderpartiet, en av arbeiderpartiets ledende menn og medlem av kommunestyret, Lie - alle var enige om at dette lar sig ikke ordne, hvis ikke skiftordningen moderniseres, og med modernisering av skiftordningen menes sikkert adgangen til 3 skift, som her også omtalt av hr. Wright. Og skulde det forholde sig så at selve arbeidervernloven står i veien for å få en tidsmessig skiftordning, må man gjøre alt hvad man kan for å få den forandret på det punkt, hvis man overhodet ønsker å få vår skibsbyggingsindustri på konkurransebasis. Det er helt riktig,

som det er sagt, at det bygges utmerket her hjemme, det er ikke mangel på kvalitet, det som lages, er så nydelig, så godt og solid at i så henseende er det førsteklases. Men det er tiden det tar, og det er prisen. Det er på begge disse områder vi må søke å nå frem.

Ut fra disse betraktninger stemmer jeg for innstillingen idag i det håb at det virkelig nu skal bli en effektiv hjelp, hvorpå verkstedene selv skal kunne bygge videre, så at vi om ikke mange år kan si at vi er kommet inn i en sund gate, hvor verkstedene kan hjelpe sig selv og hvor de kan få en naturlig og selvgiven støtte fra de norske skibsredere som mer enn gjerne ser at de kan bygge og reparere sine båter på norske verksteder.

Hvad Langesund angår, stemmer jeg mot. Jeg gjør det ut fra de betraktninger som har vært komiteflertallets. Jeg vil vi skal vente og se. Jeg tror nemlig ikke det er så sikkert at det er behov for en sådan dokk. Vi har et meget smertelig eksempel fra Bergen, og Bergen skulde virkelig med sin store skibsindustri og sin store flåte synes å være selvskreven til å ha en stor dokk. Der bygget man med sterk kommunal hjelp en stor flytedokk. Den er dessverre idag en elendig forretning, alle som har penger i den, taper, så ut fra denne min erfaring tror jeg ikke bygging av en ny stor dokk er så liketil. Det er ikke bare å si at en dokk kan bygges billig. Nei, man må ha beviser for at der er behov for dokken, og det bevis savner jeg.

Statsråd Bergsvik: Det er gjort utførleg greie for saka i proposisjonen, og då tilrådinga i det heile fylgjer proposisjonen, kann det ikkje vera grunnlag for meg til å koma inn på so mange ting. Det er likevel tvo-tri ting av det som har vore nemnt i ordskiftet, som eg vil koma inn på. For å ta dette um skiftordninga. Det er greitt at det har mykje å segja anten ein kann ha 2 eller 3 skift, når det er turvande. Men eg vil gjera merksam på at det er no høve til dispensasjonar ogso etter den nogjeldande arbeidervernlov. Og eg veit frå den tid eg var i Socialdepartementet, at det i stor mun vert nytta i ymse næringar og i skipsbyggjingsindustrien når det er høve til det. Men elles er det klårt, slik som det går fram av proposisjonen, at det er eit svært viktig punkt ved heile ordninga, og at Regjeringa sjølv sagt vil setja alt inn på å koma til eit fullnøgjande resultat der. Eg har og den tru etter dei dryftingar me alt har havt med partane, at dei og er interesserte i det.

Det er og nemnt at ein no måtte setja ein frist for å få desse sakene gjennomførde, millom anna at verkstadene eller dei interesserte måtte gjeva svar og ta endeleg standpunkt til det. Det er eg samd i. Det har vore fyresetnaden i proposisjonen, og det må verta gjort. Ein kann ikkje i det uendelege halda desse spørsmål gåande.

Hr. Meinich Olsen var inne på spørsmålet um konkurranse eller - for å segja det på den måten - usunn konkurranse millom verkstader som får statsstudnaden. Det er klårt at det må ein prøva å hindre, og me er ogso merksame på det. Og eg trur nok at verkstadene ogso må vera klare over at ein korkje kann eller bør bruka kommune- og statsgaranti eller slik

studnad til å driva å underby andre verkstader som er i same stode. Og eg skulde tru at ein måtte kunna koma fram til ei ordning, slik at det vert størst mogleg samarbeid i staden for konkurransse, og i alle tilfelle ikkje usunn konkurransse.

Når det gjeld spursmålet um Langesund, må eg tilrå at mindretalsframlegget vert vedteke, som fell saman med proposisjonen. Når Regjeringa har teke med Langesund her, er det sjølv sagt fyrst og fremst for di dette har so mykje å segja for ein liten by og for distriktet kring denne byen. Eg er samd i det som ofte har vore halde fram, at ein skal ikkje samla alt i storbyane. På den måten kann det ha noko å segja og, og for Langesund og for distriktet kring Langesund er det klårt at denne verkstaden har uendeleg mykje å segja. Dernæst kjem det til at so langt som eg skynar desse ting, skulde det vera svært billeg å byggja denne dokka. Endeleg må eg leggja nokso mykjen vekt på at Tiltakskommisjonen, etter at han har dryft saka på nytt, samrøystes er komen til det resultat at han vil tilrå det som her ligg fyre, slik at det er ei samrøystig tilråding frå Tiltakskommisjonen som ligg bak denne proposisjonen.

Eg skal elles ikkje koma inn på eller polemisera mot det som har vore halde fram, heller ikkje mot det som no var sagt av hr. Mowinckel, at det var drive mykjen reklame. Det kann vera - eg har ikkje fylgt so nøgje med i pressa at eg veit um det er slik - at det var drive mykjen reklame kring denne sak då ho sist var uppe. I alle fall har ikkje Regjeringa på nokon måte drive reklame. Frå Regjeringa har dette vore set på som eit stort spursmål. For min del hadde eg no ikkje noko so beinveges å gjera med saka den gongen, so eg har ikkje noka sikker meining um anten den dåverande finansminister meinte at det var nok med det som var, eller ikkje. Men i alle fall var det vel slik, at fleirtalet i Stortinget som då vedtok det, meinte at dette var turvande, i alle fall som eit grunnlag for at ein kunde byrja verkeleg å få fart i, få løyst på denne saka. Og på den måten var det ogso eit grunnlag, det er so. Men det er greitt at det grunnlaget var ikkje nok, og eg er i so måte heilt samd med hr. Mowinckel i, at dersom ikkje næringane sjølve og er interesserte her, vil det vera svært vanskeleg å gjera noko. Og eg må no segja at eg er svært glad for at reidarane i Bergen - for å halda oss til den byen som hr. Mowinckel og eg kjenner best - no har gått inn for denne sak med so stor interesse som dei har gjort. Det er all grunn til å vera nøgd med det, og me helsar det med den aller største honnør, likso vel som me gjer det når bankar og kommunar går inn for det.

Til slutt vil eg segja at eg ikkje i dag har noka sikker meining um dette fører fram. Det heng saman med so mange faktorar. Men me må då ha lov til å tru at det kann vera eit godt grunnlag for i alle fall i ein viss mun å reisa att denne industri som skulde vera so naturleg for vårt land, men som no har kome so syrgjeleg i forfall. Og kann ein ved dette offer, som både frå staten og frå kommunane og frå andre slett ikkje er so lite - det er rett det, det er etter måten eit stort offer - kann ein ved det få reist denne industri slik at han skaffar grunnlag for rimeleg arbeid, at eit rimeleg tal av dei nye båtane vert bygde her heime, og at ein større del av det

reparasjonsarbeidet som den norske flåten må ha gjort, kann verta gjort på norske verkstader, ja då ser eg det slik at då vil visseleg denne industrien og, um han ikkje vert noka lukrativ forretning, so truleg koma fram til å skaffa ein rimeleg balanse og eit rimeleg overskot, slik at dei som legg ned midlane, i alle fall ikkje har altfor stort tap. Kann ein nå so langt, samstundes som ein då kann skaffa mange fleire arbeid, so trur eg me skal vera vel nøgde. Og det er no klårt at då er dei midlane som her vert sette inn frå staten, vel brukt.

Presidenten: De efterfølgende talere har en taletid av inntil 5 minutter.

Kolsum: Når jeg har bedt om ordet i denne sak, er det fordi jeg ser meget skeptisk på hvad dette vil føre med sig. Jeg kan ikke fri mig fra at det må skape et vanskelig konkurranseforhold for de verksteder som ennu har klart sig ved egen hjelp. Det kan jo ikke bli mulig, synes det mig, å konkurrere med verksteder som skal arbeide med statsgaranti og ha lån med rentefrihet og frihet for eiendomsskatt og for vannavgift og skal være fri for kraftleie, og som også får en del av kommuneskatten fritatt både for bedriften og for funksjonærer og arbeidere. Vi får håpe at det kan ordnes slik som nu statsråden uttalte, at det ikke fører til usund konkurranse, men at det må kunne ledes slik at det kan bli samarbeid. Men jeg tror det må bli meget vanskelig å arbeide på samme basis for dem som ikke har nogen av disse store fordeler som det her vil bli for de statsstøttede bedrifter. Med den beste vilje tror jeg ikke at man der kan komme forbi urimeligheter. Jeg har hatt litt føling av tingene med hensyn til arbeidervernloven og med hensyn til den velvilje som kanskje mange av de offentlige institusjoner gjerne viser. Men det er så mange grener og grader å gå gjennom, at det blir ofte vanskelig å komme op til dem som nærer velvilje. Vi har røynt det i en liten bedrift i Tromsø f.eks. med vaktordningen, som påførte oss adskillige utgifter bare fordi man ikke har kunnet få en lempning som man synes burde være beføiet og rimelig. Jeg nevner det bare som et eksempel. Jeg tror det kan være hensiktsmessig å ha det for øie vis à vis f.eks. skiftordningen og det at man påberoper sig at man der kan få dispensasjon. Jeg går ut fra at det må være forutsetningen og bli regelen at skiftordningen blir ens for samtlige bedrifter, ikke bare en bedre og ny skiftordning for de verksteder som får statsstøtte og arbeider med store byggeforetagender o.s.v., men at det også blir likelydende og like bestemmelser for de andre. Under den forutsetning finner jeg tross alt å måtte stemme for innstillingen; jeg gjør det med store betenkeligheter, men jeg gjør det i tillit til at de som skal håndtere disse ting, vil vite å gjøre det på en sådan måte at de ikke fører alle verksteder over på statsforsorgen.

T. Sverdrup: Jeg ser med glede at man er kommet noget i vei med det gamle spørsmål om tollgodtgjørelse til verkstedene. Det tror jeg er den eneste og beste måte å hjelpe vår skibsbyggingindustri på foruten denne forbedringen av

skiftordningen, som her er nevnt. For tollgodtgjørelsen kommer ikke bare de verksteder til gode som har statsgaranti, men det kommer hele vår skibsbyggingsindustri til gode, og vi har da heldigvis ennu i landet noen som ikke går til staten og ber om garanti for å bygge skib. Skiftordningen snakker man om. Skiftordningen har ikke noget å gjøre med verkstedenes modernisering. Skiftordningen kan gjennomføres imorgen den, hvis det er behov for det. Jeg tror at en av de vesentlige grunner til at vi vanskelig kan reparere på samme økonomiske basis som utenlandske verksteder, er nettop den skiftordning vi har, som hr. Mowinckel nevnte.

Så var det Langesund mek. Verkstedes tørrdokk. Grunnlaget for denne ansøking er Tiltakskommisjonens tekniske eksperts uttalelse om at det er behov for to nye dokker her på Østlandet, vesentlig for å tilfredsstille, såvidt jeg forstår uttalelsen, hvalfangernes behov, fordi den ønskes plassert i nærheten av hvalfangstcentret. Jeg vil si at dette virker ganske forbausende for mig som bor i hvalfangstcentret. Jeg har for hånden Framnæs mek. Verkstedes oppgave over beskjeftigelsesgraden for dets tre dokker i siste år, og den viser ganske tydelig at det er ikke noget behov for ytterligere tørrdokker i dette distrikt. Ifjor hadde Framnæs' 25 000 tonns tørrdokk 160 arbeidsdager beskjeftiget, dens 10 000 tonns dokk hadde 123 dager beskjeftiget, dens 1 000 tonns dokk hadde 148 dager beskjeftiget. Og går man nu til en skiftordning med tre skift istedenfor ett, kan man dividere disse tall omtrent med tre. Skiftordningen trekker i motsatt retning, således at man ikke behøver så mange dokker som vi har idag. Statistikken for Kaldnes mek. Verksted i Tønsberg har jeg ikke for hånden, men etter mitt inntrykk, og jeg bor jo selv i Tønsberg, tror jeg ikke at beskjeftigelsesgraden på Kaldnes idag engang er så høi som ved Framnæs mek. verksted. Enda kommer man og argumenterer og sier at det er behov for en stor dokk borte i Langesund. Jeg kan forstå de distriktsrepresentanter som sier at kommunen er i en så vanskelig situasjon at vi må skaffe arbeid i gang. Det er et reelt argument, men da må man også være opmerksom på at denne garanti sannsynligvis temmelig fort blir effektiv. En liten tilleggsbemerkning til Langesund-projektet vil jeg gjøre ut fra mitt kjennskap til Langesund som sjømann. Jeg forstår ikke hvordan Langesund har tenkt å få inn 25 000 tonns båter til en dokk der. Jeg tror Langesund burde gjøre en liten prøve med en av "Kosmos"-båtene f.eks., om den kan komme inn og snu og komme ut igjen. Iallfall ville ikke jeg, hvis jeg var reder for en båt som "Kosmos", tillate at den gikk inn på Langesunds havn, det er jeg fullt på det rene med. Så jeg tror også der ligger det noget galt i dette projekt.

Jeg har ved alle anledninger stemt imot disse garantier for verkstedindustrien og Tiltakskommisjonens garantier overhodet, og jeg vil også gjøre det idag. Jeg tror ikke at man kommer noget lengere ad den vei. Jeg tror en ny skiftordning kan bringe vår verkstedindustri langt frem i retning av å levere økonomisk arbeid, og blir det økonomisk arbeid, tror jeg også at vår verkstedindustri vil kunne hevde sig. Jeg vil derfor forbeholde mig å opta hr. Bærøes forslag,

da jeg ser at hr. Bærøe ikke er til stede. Det stemmer overens med mitt syn på disse ting.

Wright: Den sist ærede taler uttalte, at hvis man fikk innført en skiftordning med 3 skift, vilde utnyttelsesgraden av våre nuværende dokker bli så stor at man ikke hadde behov for så mange dokker i vårt land. Jeg tror at dette er et helt feilaktig syn. Jeg mener nemlig at kan vi få en ordning med 3 skift, således at vi hurtig kan få utført reparasjonsarbeider hjemme i Norge, vil det bli langt flere reparasjoner utført enn forholdet er nu. Ti det er i første rekke den lange tiden i land som hindrer reparasjonsutførelsene. Med et øket antall reparasjoner vil også behovet for dokker melde sig. Som jeg har fremholdt før, må vi ikke komme i den situasjon, hvis vi ordner skiftordningen, at vi da ikke får arbeid fordi det ikke står ledige dokker til å ta imot det. Jeg takker den ærede finansminister fordi han vilde ta opp og se på dette spørsmål om skiftordningen i verkstedindustrien. Det er som jeg nevnte så at skal vi kunne få 3 skift og nattskift med, må det lovforandring til, og jeg håper at undersøkelsen av dette spørsmål og utredningen av det kan foreligge ved begynnelsen av neste Storting.

Jeg vil til slutt bare si en ting i anledning av den siste ærede talers bemerkning om Langesund havn, at jeg i formiddag konfererte med havnefogden i Langesund om det spørsmål, hvordan man kan få inn så store båter i Langesund havn. Han nevnte at normalt kan 16-17 000 tonns båter anløpe Langesund. Dokken er beregnet på dette, er beregnet av ingeniører og beregnet av skibskyndige. Havnefogden i Langesund innestår for at man nu kan ta opp til 25 000 tonns båter, forutsatt at det er normale dimensjoner på dem, men de må da ha ekstra taubåthjelp for å komme inn og ut, de kan ikke på egen hånd komme inn i dokken. Det at dokken er dimensjonert så stor, kommer av at de naturlige forhold der nede tilsier at skal vi først lage en dokk der, blir den såpass stor. Selve driftsomkostningene og kalkulasjonene for øvrig er beregnet på tonnasje opp til 10-12 000 tonn. Det er det som hele finansieringen av planene er basert på.

Jeg vil til slutt få lov til å henstille at de beslutninger som blir fattet her av Stortinget idag om støtte til de spesielle verksteder, kan offentliggjøres straks. Jeg er helt enig i at de andre spørsmål, angående tollene o.s.v., ikke kan offentliggjøres, men ingen hensyn kan jo være skadelidende ved at man offentliggjør straks beslutningene om statsstøtte til de 4 verksteder det her er tale om.

Irgens Odberg: Jeg nærer de samme betenkeligheter som hr. Kolsum, og mine betenkeligheter er virkelig så store at jeg finner å måtte stemme imot disse foreslåtte støtter.

Når skibsindustrien skal ophjelpes, er den første betingelse at der er arbeid å skaffe, arbeid å trekke hjem. Det er ikke nok at vi har moderne verksteder. Arbeidet kommer ikke bare ved det, og når hjelpen her først og fremst begrunnes med at vi trenger å bygge nye, store båter, få hjem den skibsbygging vi tidligere har hatt i utlandet, ligger det nær å spørre hvordan behovet for nybygging nu er. Hvis vi ser

litt bakover, har byggingen av store båter i utlandet gått tilbake, det vil si, vi har fra Tyskland for sperremark o.s.v. fått hjem en hel del nye tankbåter, men byggingen i Sverige og Danmark er, såvidt jeg kan forstå, gått tilbake. Vi har dog fått noen passasjerskib. Slik som skibsfarten og fraktmarkedet ligger an, tror jeg ikke det for tiden er noget større behov for nybygging.

Ser vi så på reparasjonsarbeider, er det riktig at vi har en stor flåte, en av de største i verden, og det vilde være ønskelig om vi kunde få reparert disse båter her hjemme. Men vi kan ikke se bort fra den omstendighet at størsteparten av vår flåte farer mellom utenlandske havner, og at båtene meget sjelden kommer til Norge og får anledning til å reparere her. Trenger de reparasjon mens de er ute i verden, er det ikke sikkert de kan gå hjem for å reparere, og det er iallfall ikke sikkert at det lønner sig på nogen som helst måte, selv om vi har aldri så gode verksteder.

Jeg er derfor redd for at statsstøtte til disse verksteder vil bevirke en usund konkurranse med de verksteder som har klart sig godt, og at det vil lede til at de verksteder som har klart sig ved egen hjelp, ved egen hjelp har skaffet sig store dokker, slik at de tilfredsstillter behovet, til slutt kommer til staten og må be om hjelp. Jeg håper at det ikke går slik - jeg forstår at innstillingen blir vedtatt - at hele hjelpen vil bestå i hjelp til noen verksteder mot de andre.

Hvad tørrdokken i Langesund angår, slutter jeg mig helt til det hr. Sverdrup fremholdt. Hvad han oplyste om dokkene i Sandefjord, viser tydelig at der ikke er behov for flere dokker der i distriktet.

Statsråd Bergsvik: Det var ei utsegn frå hr. Kolsum som gjorde at eg tok ordet. Han spurde um eit brigde i skiftordninga må reknast for å verta generelt, slik at det kjem andre verkstader til gode enn dei det her er tale um, eller um det gjeld berre for desse. Det er vår fyresetnad at det må verta generelt, og eg vil gjera merksam på at både det brigde som vert i skiftordninga, tollgodtgjerdsla og nedsetjinga av renta i skipsfondet, alle desse tri ting gjeld ikkje berre desse verkstadene som me her har fyre oss, dei gjeld ogso dei andre verkstadene. Det er då i grunnen berre denne rentebetalinga som er avgrensa slik at ho kjem berre desse verkstadene som me har fyre her, til gode; det vil eg gjerne få lov å streka under, og eg trur ikkje det skulde vera grunnlag for den otte at desse verkstadene på grunn av denne rentebetalinga frå staten skulde verta sette i stand til å underby dei andre.

Kolsum: Det kan da ikke være riktig dette her med også så vesentlige ting som fritagelse for eiendomsskatt og for vannavgift og for kraftleie. Det er så store poster bare for en liten bedrift som Tromsø Skibsverft, som jeg kjenner noget til, at hvis vi kunde bli fritatt for det, skulde vi konkurrere våre naboer sønder og sammen.

Komiteen hadde innstillet:

Møte for lukkede dører, Stortinget 23. juni 1938

1. Finansdepartementet får fullmakt til på statens vegne å gjeva garanti for lån til
A/S Bergens mek. Verk-
steder på upptil ..... kr. 1 500 000
A/S Rosenberg mek. Verk-
sted på upptil ..... " 1 050 000
A/S Fredrikstad mek. Verk-
sted på upptil ..... " 2 095 000
i det store og heile på dei vilkåra som er sette i
Finansdepartementets framlegg av 20 mai 1938.
2. Stortinget går med på at statskassa - i dei tidsrom som
det er kome framlegg um i fyrelegget - ber dei renter som
fell av upptil kr. 4 095 000 av dei statsgarantera lån
til dei nemnde verkstader, dersom departementet finn at
driftsresultatet for det einskilde år gjer ein slik
studnad naudsynt. Renteutgiftene vert eventuelt å
utgiftsføre under kap. 1165, Nye industrielle tiltak m.v.
3. Det vedtaket i Stortinget gjorde 13 juli 1936 um garanti
for lån til A/S Bergens mek. Verksteder, A/S Rosenberg
mek. Verksted og A/S Fredrikstad mek. Verksted fell burt.

Lykke: Får jeg lov til å komme med den bemerkning, at under punkt 2 har komiteen gjort en liten forandring fra proposisjonen. Det var flere av oss som der var i sterk tvil om vi skulde stemme for denne rentegodtgjørelse i de 5 år, men vi blev enige om at vi skulde gå med på den allikevel, på den betingelse som vi har tatt inn i innstillingen: "dersom departementet finn at driftsresultatet for det einskilde år gjer ein slik studnad naudsynt". Man kan kanskje si at det er ikke nogen større hjelp i det, men vi mente at når vi først gikk inn for, og Stortinget i 1936 hadde gått inn for, en støtte av disse verksteder, og departementet finner det nødvendig å støtte også med renter, måtte det i alle tilfelle være på betingelse av at ikke resultatet var så godt at verkstedet selv kunde betale.

Presidenten: Det er presidentens akt å la foreta votering over de enkelte poster under punkt 1.

Votering:

1. Komiteens innstilling vedkommende A/S Bergens mek. Verksteder bifaltes mot 4 stemmer.
2. Komiteens innstilling vedkommende A/S Rosenberg mek. Verksted bifaltes mot 4 stemmer.
3. Komiteens innstilling vedkommende A/S Fredrikstad mek. Verksted bifaltes mot 5 stemmer.

Presidenten: Der voteres så over hr. Haavardstads forslag om garanti for lån til Langesunds mek. Verksted på optil kr. 800 000.

Votering:

1. Haavardstads forslag bifaltes med 75 mot 58 stemmer.
2. Komiteens innstilling for øvrig under punkt 1 - vilkårene

- bifaltes enstemmig.

Haavardstad: Summen under punkt 2 skal aukast med kr. 800 000, slik at det vert kr. 4 895 000.

Presidenten: Summen under punkt 2, kr. 4 095 000, blir efter den falne votering over Haavardstads forslag å forhøie til kr. 4 895 000.

Votering:

1. Komiteens innstilling under punkt 2 med den foretatte forhøielse bifaltes enstemmig.
2. Komiteens innstilling under punkt 3 bifaltes enstemmig.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at de her besluttede garantier blir å offentliggjøre, da det formentlig ikke er noget som skulde ligge til grunn for å hemmeligholde disse beslutninger, - og anser det bifalt.

Joh. Ludw. Mowinckel: Kan ikke debatten også offentliggjøres, når undtas de få bemerkninger som er falt om tollstøtten? Jeg tror det vilde være en fordel om denne debatt blev offentliggjort.

Presidenten: Presidenten har ikke hel oversikt over hvorvidt det kan være noget i debatten som det kunde være betenkeligheter ved å offentliggjøre. Presidenten hadde tenkt å foreslå at det blev gitt presidentskapet den almindelige bemyndigelse til å offentliggjøre det hemmelige møtes foreliggende dokumenter samt forhandlingene efter nærmere bestemmelse - og anser en sådan bemyndigelse for å være gitt i sin helhet når det gjelder dette hemmelige møte.

Sak nr. 3.

Innstilling fra den forsterkede finans- og tollkomite angående henstilling fra den finske regjering om overførsel til perioden 1 oktober 1938 - 15 april 1939 av 150 tonn ferskt nautkjøtt som i henhold til avtale med Finnland hadde kunnet innføres med redusert toll innen 15 april 1938 (innst. S.K.).

Komiteen hadde innstillet:

St.med. nr. 41 for 1938 vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Møte for lukkede dører, Stortinget 23. juni 1938

Presidenten: Den reglementsmessige tid er straks slutt, og presidenten vil gjerne forhøre om det kunde være mulig nu å tilendebringe behandlingen av de følgende saker? Skulde det ta for lang tid, er presidenten nødt til å avbryte forhandlingene, idet det er liten hensikt i å påbegynne behandlingen av en sak for så å måtte slutte om 5 minutter.

Anderssen-Rysst: Jeg vil få lov til å henstille til presidenten å avbryte forhandlingene nu, for jeg tror det vil bli nogen debatt om den næste sak på kartet.

Presidenten: Under de omstendigheter foreslår presidenten at forhandlingene avbrytes, og at man fortsetter møtet for lukkede dører imorgen kl. 10, idet der i eftermiddag skal holdes odelstings- og lagtingsmøte. - Presidenten anser det forslag bifalt.

Møtet hevet kl. 13.50.